

TARTALOM

Encián

II. sorozat • XVI. évfolyam • 1. (76.) szám
2021. szeptember

Alapította 1935-ben és működtette 1948-ig
a brassói Encián Sí- és Turista Egyesület

Turistatörténet	3
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • Pezsgő turistaélet a Rencén és a Csuklyonon.....	3
JÓNÁS ANDRÁS • A Rence menedékházról.....	13
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • Az Árpád-szobor és az EKE.....	16
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • Vendéglő a Cenken.....	26
Tudod-e?	32
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • A GPS-ről (XIV.).....	32
Túraajánló	36
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • Dédanyáink útján.....	36
Honismeret	43
FÖRSTER BALÁZS • Séta a Csuklyon-havasra.....	43
Természetfotók	48
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • A Rence.....	48
Irodalom	54
DSIDA JENŐ • Ősz a sétatéren.....	54
SZABÓ LÓRINC • Ősz az Adrián.....	56
SZILÁGYI DOMOKOS • Őszirózsák.....	57
NÁDUDVARY GYÖRGY • Lajos, az élő lexikon.....	59
Encián-krónika	64
A Ciuclo-n.....	64

ÖRDÖGH SÁNDOR • Néhány szó a Csuklyonról.....	67
T. • A csuklyoni melegedő.....	72
Humor	74
Ne vessünk együtt a turistákon!.....	74
Gyerekkoldal	77
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • A III. Lehmann Károly Teljesítménytúra két feladata	77
Gasztronómia	80
KÖPE DÁVID • Tárkonyos véresleves.....	80
Beszámoló	81
FEKETE MAGDA • Tavaszi túra a Csíki-havasokban.....	81
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • A III. Lehmann Károly Teljesítménytúra	94
Helynévszótár	104
Helynevek a Rencén	104
Könyvajánló	106
KOVÁCS LEHEL ISTVÁN • A 32-es határvadászok emléktúrája	106
A következő szám tartalmából	108

Főttámogató: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. (BGA)

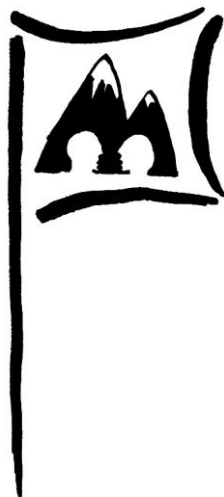

Az Encián megjelenését támogatja:

Médiapartnerek:

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

Pezsgő turistaélet a Rencén és a Csuklyonon

A Rence (1378 m) a Nagy-kőhavas hegységhez tartozik, ennek a keleti részén helyezkedik el a Garcsin völgye (Kiság) fölött. Az államosításig Csernátfalu és Hosszúfalu kaszálói, legelői voltak itt. A Pap-bérc és a Csáki-bérc köti össze a Döjtöne völgyével, vagyis az Alsó-Hidegvölgygel. Nagyszüleim kaszálói is a Pap-bércen voltak.

A Csuklyon (1275 m) a Rence egy kiemelkedő, piramis alakú csúcsa, amely alá szerpentinezik fel a Garcsin völgyét a Rencén lévő menedékházzal összekötő katonai út. Pontosabb neve: Arapa Csuklyona, mert több Csuklyon is található Hétfalu területén.

A Csuklyon megközelíthető a Bornás-bércről és az Arapáról is, a köztük között, a Csuklyon nyugati oldala alatt helyezkedik el a Százforintos nevű kaszáló, amelynek a neve a hely egykori áráról árulkodik.

A Csuklyon keleti részéről három ösvény is vezet le a DN 1A jelzésű főútra. Egy a Garcsinba ér le, kettő a Tatrangi vízgyűjtő környékére (Ósánc).

A Csuklyon név érdekes, a hétfalusi csángó tájszólásban *csukjon*, *csukoj* hegykúpot, piramis, gula vagy kúp alakú hegyet, csúcsot jelent. A régi csángók számára tehát jelentéssel bírtak az ilyen alakú hegyek, ha külön nevet is adtak ezeknek.

Az első világháborúban, a nagy háborúban különös jelentőséggel bírt a Csuklyon és a Rence: határhavasok lévén itt húzódott a front.

Kelemen Béla szerkesztésében jelent meg 1931-ben Budapesten *A cs. és kir. 82. székely gyalogezred története 1883–1919*. A könyv előszavát Vitéz József kir. herceg tábornagy írta, a történetek a m. kir. hadilevéltár okmányait használják fel.

Itt találjuk az alábbi dokumentumot is, amelyből kirajzolódik a Csuklyon helyzete:

„1916. VIII. 18–23.

A II. zlj. az 5., 6. szd.-dal Újtohánban, a 8. szd.-dal Vidombákban, a 7. szd.-dal a Barca-völgyében, Zernyesttől nyugatra helyezkedett el.

A kijelölt fővédelmi vonal a következő volt: Királykő 2240 – Magura 1376 – Töröcsvár Szohodol 783 m – Magas Rong 1285 – Stein 1274 – Keresztény-havas 1844 – Peatra mica 1750 – Csuklyon 1267 – Ósánc – Bacsó Csuklyon – Donghavas 1504. Ezt minden elképzelhető, helyesebben minden előteremthető védelmi eszközzel meg kellett erősíteni. Az utakat és a hegyerinceket rajtól félszd.-ig terjedő erejű osztagok zárták el, azaz biztosították. Ezeknek kisebb-nagyobb védősáncot kellett építeniük a fővédelmi vonal előtt, melyben a lehetőség határáig ki kellett tartanok s a fővédelmi állásra csak a megkerülés vagy elfogatás veszélye esetén vonulhattak vissza.”

Innen kiderül, hogy a magyar honvédség már készült Románia hadba lépésére, ami hamarosan (orvul) meg is történt:

„1916. VIII. 27–28.

Oláhország bécsi követe 27-én 21 h-kor a Ballhaus-plalzon hazája hadüzenetét csakugyan átnyújtotta...

Két órával később, 23 h-kor az egész erdélyi Kárpátok vonalán megindult az oláh támadás.

23 h-kor Spiller Jenő hdgy., a 4. szd.-parnoka jelentette, hogy a határon lövöldözés folyik, hogy az oláhok csendőr- és pénzügyőr-őrseinket alattomosan meglepték, Predeálon túl visszaszorították s ők maguk immár Erdély földjén állanak.

Az V./39. zlj. 8.45 h-kor jelentette, hogy a 3. szd. a sokszorosan nagyobb ellenség elől a Csuklyon 1267-ről a Szentbérc 1131-re visszavonult, hogy maga a zlj. egyelőre még állásában van, de az átkarolás veszélye fenyegeti. Az e.-parság a kérdéses pontra azzal a paranccsal rendelt előre egy 46-os szd.-ot, hogy csak a legvégső esetben vonulhat vissza a Szentbérc – Eszter-bérc magaslatokra.”

Itt nyilván elírások is történtek. A Szentbérc helynév teljesen ismeretlen Hétfaluban, Árvay József helynévanyagában sem jelenik meg, ez minden valószínűség szerint a Szenes-bérc (Szén-bérc, Szén-hegy) vagy a Szász-bérc lehet, esetleg a Szén István bérce. A magasság és irány szerint minden bizonnyal a Szén-hegy (1131 m). Hasonlóan nincs Eszter-bérc sem, ez tulajdonképpen az Estere-bérc, amely – való igaz – hogy egyes 1873-as és 1889-es dokumentumokban Eszter-bércként szerepel, de igazából Estere-bérc. Az említett bércek közel vannak a Csuklyonhoz.

Azon túl, hogy ezek a helyek kaszálók, legelők voltak, sajátos történelemmel is rendelkeznek, amelynek forgó kerekét a brassói turistaság indította el.

A rencsei menedékháznál, az 1970-es években

A csángók dolgozni jártak a hegyre, később vált mozgalmá a turistaság, a természetjárás.

1938. szeptember 12-én avatták fel a Rencén a Mihály Nagy-vajda (Marele Voievod Mihai) menedékházat, amelyet a 2. Hegyivadász alakulat épített a Kelebucs hegy forrásainál 1230 m magasságban.

Az Encián Sí- és Turista Egyesület 1938 októberében örökáron megvásárolta a majdnem 1000 négyzetméteres (1 hold, 804 négyszög-öl) *Százforintosnak* nevezett csuklyoni kaszálót. 1938. október 30-án kezdte el itt az Encián a felépítendő melegedő alapját kiásni. November 26-án – 6 munkatúra után – már készen is állott a menedékház.

A következőkben a sajtó tükréből rajzoljuk ki a hegy történetét.

A *Brassói Lapok* 1936. június 27-iki, 42. évfolyam, 146. száma) ad először hírt a Czuklyonról: „*A Brassói Turista Egyesület június 28-án kirándulást rendez a következő útvonallal: Türkös – Hétforrás – Garcsinvölgy – Andir-bérc – Tóthpál-tető (1680 m) – Páltin (1903 m) – Tóthpál-tető – Czuklyon – Hosszúfalu. Indulás a sétatéri helyi érdekű vasút megállójától vasárnap reggel 6 óra 30 perckor. Visszaérkezés vasárnap este. Összköltség 26 lej. Vezető: Lutsch Gyula.*”

Nyilván, aki ismeri az útvonalat, tudhatja, hogy útba kellett ejteni a Gevánt és a Geván tavat (Rence-tó) , valamint a Dosu Pielii-havast is. Mivel visszatértek a Tóthpál-tetőre, nem a Felső-Hideg-völgybe ereszkedtek le, így nem a Pap-bércén keresztül, hanem a Kelebucokon (Tómező, Nagy Kelebucs, Kis Kelebucs), a Rence nyakán és a Rencén keresztül érték el a Czuklyont, majd onnan beereszkedtek Hosszúfaluba és a tramvájjal visszamentek Brassóba. Így a „*Visszaérkezés vasárnap este*” mai szemmel nézve inkább már jócskán éjjelt jelentett vagy nem mentek fel a Páltinra...

1937 júniusában hasonló túrát szerveztek. A *Brassói Lapok* 1937. június 5-ikei, 43. évfolyam, 106. száma így ír: „*A BTE vasárnap az iskolák erdei ünnepségére való tekintettel nem rendez kirándulást. Kedden, június 8-án a következő két kirándulást rendezi: Türkös, Gar csin-völgy, Kénes-forrás, Andir-bérc, Rence, Czuklyon-éle, Csernátfal, illetve a Rence helyett a Páltin-tető (1903 m.). Indulás: reggel 6.46-kor közútival. Vezetők: Lutsch Gyula és Székely Géza.*” Itt már látszik, hogy a Páltinra egy másik vezetővel csak azok mentek fel, akik ezt jobban bírták.

A *Brassói Lapok* 1937. október elsejei, 43. évfolyam, 205. száma) szintén a BTE kirándulásairól számol be, s többek között megemlíti, hogy „*A Brassói Turista Egyesület vasárnap, október 3-án a következő kirándulásokat rendezi: 1. ..., 2,..., 3. Kirándulás könnyű útvonallal a Czuklyonra, Türkös, Kénes-forrás, Garcsinvölgy, Czuklyon, Szenes-bérc, Hosszúfalú útvonallal. Indulás vasárnap reggel 6.46-kor a közútival Türkösig. Vezető: Balázs Gyula. 17-én szüreti mulatság a Nagy-kőhavason.*

Mindhárom kirándulásra előzetes jelentkezés kötelező szombat délig az egyesület irodájában (str. Regele Carol II.; 42.).

1938-ban is folytatódtak a túrák:

„Az Encián Turista Egyesület május 10-én a Csuklyon-havasra rendez. Indulás reggel 7 órakor a hosszúfalusi autóbusszal a posta mellől. Vezető: Leiber Dénes.” (Brassói Lapok, 1938. május 7., 44. évfolyam, 102. szám.)

A BTE túrái között ettől az évtől szerepelnek alacsonyabb hegyekre szervezett kirándulások nem annyira tapasztalt túrázóknak, valamint magasabb hegyekre szervezett kirándulások tapasztalt túrázóknak. Ezt az elvet szabályként is megfogalmazták: *„Az idei program lényegesen bővült azzal, hogy lehetőség szerint minden vasárnap két, esetleg három kirándulást szervez az egyesület. Az egyik kirándulás mindig alacsonyabb hegyekre, könnyen elérhető helyekre visz, a mások pedig gyakorlottabb turisták részére lettek tervbe véve.”*

Egy ilyen könnyen elérhető helynek számított a Csuklyon és a Rence is. (Brassói Lapok, 1938. június 2., 44. évfolyam, 124. szám.)

Szintén a *Brassói Lapok* 1938. szeptember 10-iki, 44. évfolyam, 206. számából tudjuk meg, hogy *„Az Encián turista egyesület vasárnap a Csuklyon havasra rendez kirándulást. Indulás reggel 6 órakor a posta melletti autóbusz megállótól. Vezető: Zakariás József.”*

Az Erdély 1939. 3–4. száma arról ír, hogy *„Új útjelzés készül a Nagykőhavas és Rence között. A szükséges előmunkálatokra a B. T. E. megtette a lépéseket.”*

A *Brassói Lapok*ban legelőször 1939. májusában említik az Encián csuklyoni melegedőjét (*Brassói Lapok*, 1939. május 10., 45. évfolyam, 106. szám): *„Az Encián turista egyesület május 16-én, szerdán rendezi meg ebben Az évben első, folytatólagosan pedig VL-ik csillagtúráját három irányból a csuklyonhavasi kispihenő házában lévő összetalálkozási célponthoz. Az egyes szárnyturák útvonalai a következők: 1. Garcsinvölgye – Jónás fűrészmalom – Csuklyon-gerinc – Csuklyon-tető (Encián pihenőház). Vezetők: Kiss József, Tomcsányi Béla. 2. Csernátfalusi-tető – Garcsin-völgye – Százforintos oldal – Csuklyon-tető. (Encián pihenőház.) Vezetők: János József, Tóth Lajos. 3. Hosszúfalu – Ósáncvölgyi cigánytelep – Tatrangvölgyi gerinc – Csuklyon-tető (Encián pihenőház). Vezetők: Hild János, Ördögh Sándor. Mind a három kirándulás indulási helye reggel háromnegyed 7 órakor a főposta melletti autóbuszmegállónál van. A résztvevők számára autóbusz foglalt. A pihenő-*

háznál tea és tej kapható. A csillagtúra résztvevőkön kívül vendégeket is szívesen látunk a kirándulásokon.”

Május 21-én is a Csuklyonra kirándultak: *„Az Encián turista egyesület vasárnap, május 21-én a Csuklyonra rendez kirándulást. Indulás reggel 6.45-kor a tramvájállomástól. Vezető: János József. Itt említjük meg, hogy az Encián csuklyoni kis melegedőjénél vasárnap és ünnepnapokon ügyeletes tart szolgálatot s a melegedő a látogatók rendelkezésére áll, ahol citromos tea is kapható.”* (Brassói Lapok, 1939. május 21., 45. évfolyam, 114. szám.)

Dicséretesek a melegedő szolgáltatásai és az ügyeletesek is.

A Brassói Lapok 1939. június 2-ikái, 45. évfolyam, 123. számából azt is megtudjuk, hogy *„Az idei első csillagtúrán, május 10-en, 51-en vettek részt. A résztvevők a Garcsin völgyében levő Csuklyon-hegyre három irányból indultak. Az egyesület azokat, akik több ilyen túrán részt vesznek, bronz-, ezüst- és aranyéremmel tünteti ki.”*

A második világháború ellenére tovább szerveztek kirándulásokat, túrákat a Rencére, a Csuklyonra is.

„1939. szeptember 3-án az Encián Turista Egyesület kirándulást szervezett a Csuklyonra. Indulás vasárnap reggel 6.15-kor autóbusszal a posta mellől, vezető: Zakariás József.” (Brassói Lapok, 1939. szeptember 2., 45. évfolyam, 201. szám.)

Ugyaninnen derül fény egy szép szokásra is: *„Szept. 17-én Gulyásnap a Csuklyonon.”*

„Pénteken, május 10-én a Csuklyon havasra rendez az egyesület kirándulást. Indulás a hosszúfalusi autóbusszal a posta mellől reggel 6.20 órakor. Vezető: Zöldi Lajos.” (Brassói Lapok, 1940. május 10., 46. évfolyam, 105. szám.)

A fent említett *gyulás-napról* mint szokásról csak az 1940-es újságból kaphatunk több információt, innen derül ki, hogy ezt évente megszervezték:

„Az Encián turista egyesület vasárnap, május 26-án a Csuklyon havason (1270 m) lévő melegedőházánál gulyásnapot rendez, amelyre az egyesület tagjait ezúton meghívja. Egy adag gulyás ára 20 lej. A gulyásigénylés előre bejelentendő Hild János fodrászüzletében (Fekete-u. 20.) péntek este 8 óráig, vagy az egyesület helyiségében csütörtök és péntek este fél 9–10 óráig. Indulás reggel 7 óra 20 perckor a posta mellől a

hosszúfalusi autóbusszal.” (Brassói Lapok, 1940. május 24., 46. évfolyam, 116. szám.)

Az Encián egyesületben zajlott az élet, túrák, munkatúrák szerveződtek a Csuklyonra, ott alvós hétvégés túrák is, mi több, 1944-ben elkezdődtek a síversenyek is.

Na, de ne rohanjunk annyira előre...

„A brassói Encián Turista Egyesület szombaton kirándulást rendez a Csuklyon-havason levő melegedő házához. Indulás okt. 28.-án, szombaton este a 8 órakor induló tramvájjal. A kiránduláson az egyesület vendégeket szívesen lát. Mindenki hozzon takarót magával. Vezető: Szabó Károly.” (Népi Egység, 1944. október–december, 1. évfolyam, 4. szám.)

„Az Encián turista egyesület tagjai, vasárnap november 5-én a Csuklyon havason levő melegedőházuk őszi javítási munkálatait végzik kirándulás keretében. Indulás szombaton este 8 órai tramvájjal. Vezető: Schifferdecker Károly. Kisebb csoport megy föl vasárnap reggel az első tramvájjal, amely Brassóból 7 óra 20 perckor indul. A kirándulásokon szívesen látnak vendégeket is.” (Népi Egység, 1944. október–december, 1. évfolyam, 11. szám.)

„Az Encián Sí és Turista Egyesület vasárnap az alábbi kirándulásokat rendezi: Kirándulás a Csuklyonra, indulás szombaton délután a 3 órás kisvasúttal. Vezető: Szabó Lajos.” (Népi Egység, 1944. október–december, 1. évfolyam, 28. szám.)

A Népi Egység 1944. október–decemberi, 1. évfolyam, 35. száma arról számol be, hogy négy évi kényszerszünet után ismét közgyűlést tartott az Encián. Az egyesület megmaradt vezetői azonnal hozzáláttak az újjászervezéshez és a tagtoborozáshoz. Mindezt a háborús viszonyok enyhülése tette lehetővé. Eldöntötték, hogy az egyesület keretein belül nem csak a turistaságot és a sízést művelik, hanem más irányú tömegsportalosztályoknak is helyet adnak. A megtartott gyűlés másik fontos határozata hogy az Encián újra kérte felvételét a Román Síszövetségbe. Mint írják: *„Ezt a kérést az utóbbi négy év alatt kétszer utasították vissza csak azért, mert az egyesületnek magyar jellege van.”*

Megállapították még az Encián síverseny naptárát is az 1944/45 évi sí idényre:

- 1945. január 6–7.: három számból álló tehetségkutató síverseny a Csuklyonon és a Rencén három csoportban

kezdők, haladók illetve már helyezést elért versenyzők részére.

- Január 21–28: Encián síhét elnevezéssel tartja meg négy számból álló házi síbajnoki versenyeit a „Zach” vándorserlegért a Keresztény-havason és a Pojánában.
- Február vége, március eleje: ekkor lesz megrendezve a múltban már hagyományossá vált Encián klubközi lesikló kupaversenyt a Keresztény-havas csúcsáról a Pojánába.
- Minden verseny helyezetteji művészi kivitelű érmet kapnak.
- Ezenkívül részt akar venni versenyzőivel az Encián az országos nemzeti síbajnoki versenyeken is, úgyszintén a társegyesületek rendezvényein is.

A tehetségkutató síverseny meghirdetését és beszámolóját szintén a *Népi Egység* 1945. januári számaiból olvashatjuk (2. évfolyam, 2. és 5. számok):

„Az Encián Sí- és Turista Egyesület január 6–7-én, szombaton és vasárnap rendezi meg az évad első tehetségkutató síversenyét, a Csuklyon és Rence havasokon. A verseny sorrendje: 1. Szombaton délután 2 órai kezdettel futóverseny, a Rence és a Csuklyon közötti távon oda és vissza, 2. Vasárnap délelőtt 9 órai kezdettel akadályverseny a Klabcset oldalában. 3. Délután 2 órai kezdettel lesikló verseny a Rence tetőről a Csuklyonon keresztül a Jónás-fűrésztelepig. A verseny három csoportra van felosztva: kezdők, versenyen részt vett, de helyezéshöz nem jutott, valamint helyezést ért versenyzők csoportjára. Minden versenyszám első helyezetteji művészi kivitelű éremdíjban részesülnek. Nevezések a futóversenyre szombat délig, az akadály- és lesiklóversenyre szombat estig eszközölhetők a rencei turistaházban.”

Illetve: *„Január 6–7-én tartotta meg az Encián Sí- és Turista Egyesület tehetségkutató síversenyét. A kedvezőtlen hóviszonyok miatt a három versenyszámra tervezett versenyből a műsiklást nem lehetett megtartani. Szombaton zajlott le a távfutóverseny a Klabcset-hegység tetején, mintegy 6–7 kilométernek megfelelő, 250–300 méter magasságkülönbségetű versenypályán, amelynek befutó célja a rencei katonaháznál volt. A futóversenyen sajnálatos baleset történt, szerencsétlen bukás következtében súlyos arcsérülést szenvedett Sipos Ferenc, ismert és tehetséges*

brassói síző. A verseny érdekessége Ciobanu Vica rencei havasi juhpásztor versenyen kívüli indulása volt, aki az ifjúsági csoportban a legjobb időt érte el. Részletes eredmények: Idősebbek csoportja: 1. Klutsch Gyula 18 p. 35; 2. Verházy Ede 19 p. 17; 3. Czintos János 19 p. 19; 4. Vass András 19 p. 43. 6 induló. Ifjúságiak csoportja: Versenyen kívül Ciobanu Vica 20 p. 10; 1. Fekete János 25 p. 47; 2. Elekes Gergely 25 p. 04; 3. Schifferdecker Károly 27 p. 04; 4. Kovács János 27 p. 19. 7 induló. A lesiklóverseny lebonyolítására vasárnap került sor a Rence-tetőről a Csuklyon aláig mintegy 6–7 kilométeres távon, 600 méter magasságkülönbözetnek megfelelő versenypályán. Részletes eredmények: Idősebbek csoportja: 1. Verházy Ede 12 p. 42; 2. Klutsch Gyula 13 p. 20; 3. Czintos János 14 p. 45; 4. Dorobán Mircea 17 p. 30. 4 induló. Ifjúságiak csoportja: 1. Kovács János 16 p. 51; 2. Zöld Attila 17 p. 08; 3. Schifferdecker Károly 18 p. 11; 4. Fekete János 20 p. 36; Elekes Gergely 20 p. 42. 12 induló. A tehetségkutató verseny jól sikerült. Eredményei mutatják, hogy a már tudásra szert tett versenyzők mögött ott sorakozik az utánpótlás, amelynek egyes tagjai első versenyük alkalmával fgyelemreméltó eredményeket értek el.”

Természetesen tavasszal, nyáron, ősszel folytatódtak a hagyományos kirándulások is.

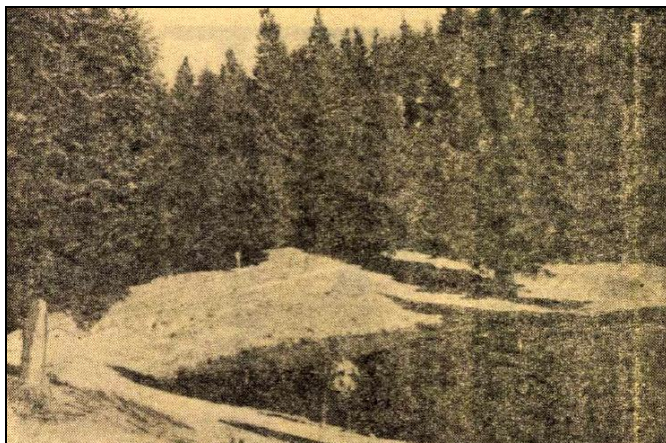
A *Népi Egység* 1945. április 15-ikei, 2. évfolyam, 85. száma szerint az Encián április 22-ére tervezett túrát a Csuklyon-havasra, vezető Csáky Jenő, valamint május 6–7-re is a Csuklyon–Rencére, vezető Schifferdecker Károly.

Az áprilisi túrát így hirdették meg: „Az Encián vasárnap közmunkával egybekötött kirándulást rendez a Csuklyon havason levő kaszáló területének megtisztítására. Találkozás reggel 7 órakor a Schiel gyár előtt, a hosszúfalusi kisvasút állomásán. Vezetők: Csáky Jenő és Kovács János.” (*Népi Egység*, 1945. április 21., 2. évfolyam, 90. szám.)

A túrák ősszel is folytatódtak: „Az Encián vasárnap a Csuklyonra rendez kirándulást. Indulás a Schiel gyártól reggel a 7 óra 20 perces kisvasúttal.” (*Népi Egység*, 1945. szeptember 22., 2. évfolyam, 212. szám.)

1946-ban is szerveztek munkatúrát: „Munkanap a Csuklyonra: Indulás szombaton délután 4 órakor a helyiérdekű kisvasúttal. Vezető: Szabó Lajos.” (*Népi Egység*, 1946. augusztus 17., 3. évfolyam, 186. szám.)

Az Encián egyesületnek és a csuklyoni melegedőnek az államosítás vetett véget. A melegedő sorsa ismeretlen, tény az, hogy most nincs meg...

A *Falvak Dolgozó Népe*, 1965. november 9-iki, 21. évfolyam, 45. (962.) száma így ír: „A Rence-menedékház közelében a gyönyörű Geván-tó a vidék egyik leglátogatottabb kirándulóhelye.”

A Csuklyon – Rence – Páltin – Nagy-Kőhavas útvonal ma is kecsesg-tető, a kaszálók tele vannak nagy őzláb gombákkal, a Rence-tó (Geván-tó), a Páltin-gerinc szépsége páratlan.

Az *Előre* 1965. október 29-iki, 19. évfolyam, 5596. száma is példaképp hozza fel ezt a ma alig érintett túraútvonalat: „*a kérdés: nem lehetne-e a turistajelzés mellé, az oszlopra, vagy az útszéli fára egy táblát akasztani, melyen olvasható lenne a patak, a hegycsúcs neve? Annál is inkább, mert néhány helyén – ilyesmit is láttunk - Predeálról a Rence menedékházhoz vezető úton például két helyen olvasható utalás: Tóthpáltető 1707 méter, Geván-tó 100 méterre.*”

A történethez az is hozzátartozik, hogy a hadsereg tulajdonában lévő menedékházat az 1970-es évek végétől lezárták a turistaforgalom számára, ez manapság is a katonaságé, habár sokan nem tartózkodnak ott.

Édesanyám még pezsgő turistaéletről mesélt az 1970-es évek elején, osztályának, hosszúfalusi iskolájának (és nemcsak) kedvenc természetjáró helye volt a Rence, ahol hétvégeken, a menedékházban nagy diákbulik is voltak.

Ha a menedékház ismét elérhetővé válna, minden bizonnyal ismét fellendülne a turistaság a Rencén, a Csuklyonon. ■

Jónás András
jonas_andras@yahoo.com

A Rence menedékházról

A véletlenül kezembe került *Plaiuri Săcelene* 1938. évi szeptember 9-iki számát lapozgatva, a *Cronica Săceleană* című rovatban rábukkan-tam a Rence menedékház felavatásáról szóló cikkekre. Gondolom nem volna érdektelen az akkor leírtakat ismertetni az olvasókkal, hiszen az egykor közkedvelt menedékházat már jó ideje törölték a helybéliek a turisztikai célpontok listájáról.

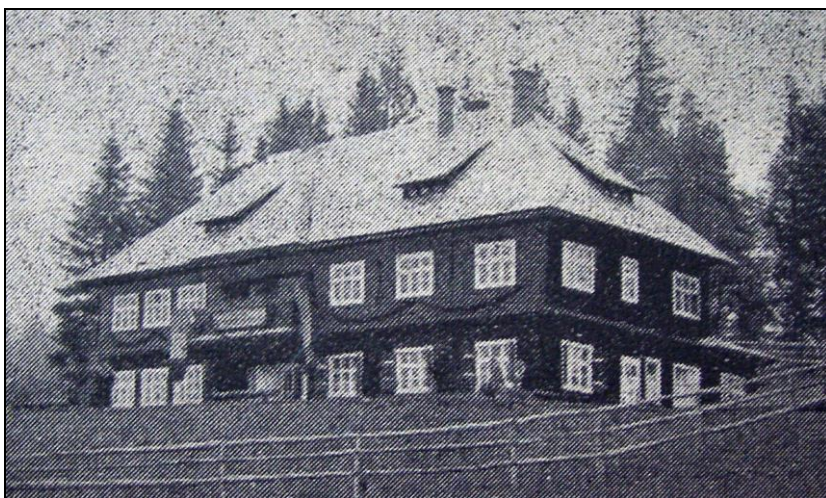
Íme hogyan írtak az eseményről:

Vasárnap, szeptember 12-én avatták fel a Mihály Nagyvajda (Marele Voievod Mihai) menedékházat, amelyet a 2. Hegyivadász alakulat épített a Kelebusc hegy forrásainál 1230 m magasságban. Festői környezetbeli elhelyezése lehetőséget nyújt megcsodálni a Nagy-kőhavas keleti, sziklás, kevésbé ismert részét, aztán a Csukás, Vajda, Tészla, Babarunka hegyeit, északra pedig a Barcaságot a búza és zabföldek melletti falvakkal.

Ki lehet jelenteni anélkül, hogy ellentmondjon valaki, hogy ha nem is az egyetlen, de a legjobban felszerelt menedékház az országban.

Beton alapra helyezett, fából épült: földszinttel, emelettel és man-zárddal. Tíz szobája 2 ágyas, két szobája 3 ágyas és egy tízágyas közös hálója van. Két ebédlője 7×8 és 5×7 méter méretűek. Az emeleten és a földszinten is van fürdő, konyha, WC. Minden szobában az ágyak éjjeli-szekrénnel vannak ellátva, csempekályha van, gyapjúmatrac és takarók, lepedők és pihe párnák a legnagyobb tisztaságban, víz és villanyvilágítás mindenhol. Folytonos a nyitva tartás, meleg és hideg ételeket szolgáltatnak fel.

Szobafoglalás 50 lej egy ágy, 80 lej két ágy és 20 lej egy ágy a közös-ben, személyenként egy éjszakára. Az épület villámhárítóval is fel van szerelve, a víztartály a pompaházzal úgy van megépítve, hogy télen nem fagy le.

A Rence menedékház 1938-ban

Brassóból a következők szerint lehet ide eljutni: gyalogosan kb. 5 óra, tramváj vagy autóbusszal Hosszúfaluiig, onnan gyalog 3 óra 30 perc, automobillal a lóistállóig, onnan lóháton 1 óra 30 perc.

Dicséret illet mindenkit, ki hozzájárult a menedékház megépítéséhez, a helyi és az Országos Turisztikai Hivatal hozzáállása pedig példértékű lehet mások számára is.

A jelzés az utolsó autóbusz megállótól a lovas istállóig vezet ahonnan háromfelé ágazik az út, mindegyik jelölve van, feltüntetve a szükséges időt az út megtevésére.

A felszereltség bővítésére tanulmányozzák egy szerény könyvtár létesítését és szükség lenne telefonvonalra a szobák lefoglalására.

*

Ennyi volna a cikkből, a mellékelt fotót én készítettem 1972-ben egy kirándulás alkalmából mikor is, mivel a katonaság miatt a tulajdonképpeni menedékházban nem kaphattunk szállást, az egyik mellékhelyiség padlásán-manzárdján aludtunk, emlékszem, a katonáktól még almabort is vehettünk 4-5 lejért.

*

Érdekes lenne megemlíteni, hogy Erdély Mihály bácsi szerint a menedékházat egy Körösi György nevű mérnök tervezte, aki a katonaságnál volt alkalmazva, ugyancsak ő tervezte a Caraiman menedékházat is.

Erdély Mihály bácsi úgy emlékszik, hogy az akkori autóbuszok Opel Blitz márkájúak voltak – Carosat Papp Martin Cluj táblácskával ellátva – a gumijaik pedig Bandloc Goodrich feliratúak, valahonnan egy Predeálon túli gyárból. ■

A Rence menedékház, Jónás András fényképe, 1972

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

Az Árpád-szobor és az EKE

125 évvel ezelőtt, 1896. október 18-án leplezték le a Cenk-tetőn a magyar millennium, a magyar honfoglalás és –miért ne – Brassó egyik szimbólumát, a honfoglaló vitéz emlékművét, amely a köztudatba Árpád-szoborként ívódott be.

Rövid élete során a szobor az Erdélyi Kárpát-Egyesület figyelmének középpontjába is került. Emlékezésékképp tekintsünk vissza e kapcsolatra.

*

1896-ban, a magyar millennium évében, nagyszabású ünnepségsorozattal emlékeztek a honfoglalásra. 1895. december 31-én éjfélkor Magyarország egész területén egyszerre megkondultak a harangok: megkezdődött az egy esztendőn át tartó ünnepségsorozat, amellyel a magyarság állama fönállásának 1000. évfordulóját köszöntötte.

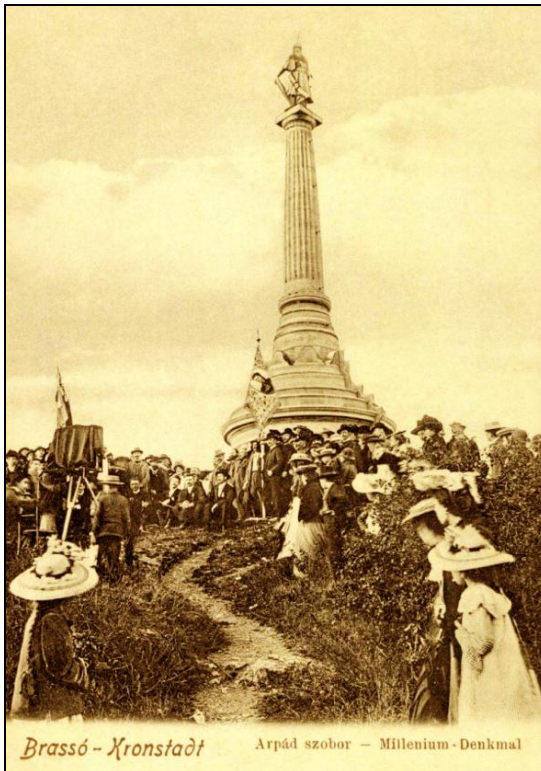
Az ünnepség része volt a millenniumi kiállítás, és dr. Thaly Kálmán országgyűlési képviselő azon javaslata, hogy hét emlékoszlopot állítsanak az ország területén: négygel a négy égtáj felőli kapuit jelöljék meg Magyarországnak, hármat pedig a nevezetes helyeken.

Így született meg az 1896. évi VIII. törvénycikk *„A honalapítás ezredik évfordulójának megörökítésére alkotandó művekről”, amely kimondta, hogy „b) az ország hét különböző pontján, nevezetesen: a munkácsi várhegyen, a nyitrai Zobor hegyen, a Morva vízének a Dunába torkolásánál emelkedő dévényi várhegyen, Pannonhalmán, a zimonyi várhegyen, Pusztaszeren és a brassói Czenk-hegyen emlékoszlopokat emel.”*

Thaly Kálmán bevallása szerint *„Az erdélyi millenáris emlékmű helyének meghatározásával nem kis bajban valék; mert ha azt követem, a mit ezen országrész elfoglalásáról, Tuhutum vezérről és Esküllőről Anonymus regél: akkor Kolozs vármegyének egy elhagyatott, igénytelen, fél-*

reeső oláh falujában kellett volna az oszlopot emelni, a merre senki sem jár, legföljebb néhány kecskepásztor legelteti a nyáját.”

Probléma volt az is, hogy a székelyek mindenképp Budvára szerették volna a szobrot, ám végül a törvényhozás a Cenk mellett foglalt állás, nemcsak azért, mert „A Cenk Brassó fölött, az ország délkeleti szögletében, a legszebb pontoknak egyike a magyar korona összes területén.”, hanem azért is, hogy az emlékoszloppal ellensúlyozzák az „*Austria cum Russia unita, Rebellio devicta. (Az egyesült Ausztria és Oroszország a lázadást leverte.)*” gyalázatos 1849-es emlékmű hatását.

Az Árpád-szobor és az EKE-zászló

Brassó volt az egyedüli helység volt, ahol a szobor felállítását az első perctől kezdve elleneztek a románok és a zöld szászok. A felavatását

megelőző sajtóvitában „Árpád-szobornak” keresztelték el, majd a felállítást is tüntetések és más incidensek kísérték.

A Berczik Gyula (1853–1933) tervei alapján Jankovics Gyula (1865–1932) szobrászművész faragta szobrot egy malomban tárolták, ahol az avatás előtt két hónappal ismeretlenek megrongálták.

A Cenkre sikló segítségével vitték fel az anyagokat, s az idő szűkössége miatt éjjel, fáklyákkal megvilágítva is dolgoztak.

A 21,3 m magas emlékmű leleplezésén, 1896. október 18-án, részt vett és beszédet mondott Perczel Dezső belügyminiszter, valamint Brassó polgármestere Jakobi Károly.

Az Erzsébet-zászló, Dezső László fényképe

Az 1893. október 29-én alakult Erdélyi Kárpát-Egyesület Brassó vármegyei Osztálya már a kezdetektől rokonszenvezett az Árpád-szoborral, és ezt a későbbiekben is többször kifejezte.

1903-ban, mikor a Cenken álló emlékművet már kétszer is meggyalázták, az EKE Brassó megyei osztálya elhatározta, hogy az ezredévi emlékoszlop körül 1600 korona költséggel díszes kerítést építtet. A kerítés költségét hazafias polgári közadakozásból óhajtotta összegyűjteni, s e célból a hazafias közönséghez felhívást intézett. Korabeli képeslapokon látszik, hogy a terv meg is valósult, a kerítést felállították.

De nem ez volt az EKE legnagyobb, Árpád-szoborral kapcsolatos eseménye 1903-ban!

1903. augusztus 29–31. között zajlott le az EKE közgyűlése Brassóban. A közgyűlés felemelő pillanata volt az EKE Erzsébet-zászlójának a tisztelgése az Árpád-szobor előtt. A 145×100 cm méretű arany-szálakkal kivarrott zászló egyik oldalán Erzsébet királyné portréja, másik oldalán pedig az EKE havasi gyopáros címeres jelvénye volt művészien kihímezve.

A zászló 1900 júliusára elkészült, de felszentelésére csak 1902. október 12-én került sor a Mátyás-szoborcsoport leleplezési ünnepe után, amikor megnyitotta kapuit az EKE Mátyás-házi múzeuma is.

Az EKE-zászló első kültéri útja a Cenk-tetőre vezetett, s kíséretéből nem hiányozhatott báró Feilitzsch Artúr erdőigazgató, földművelésügyi miniszter, EKE elnök sem, valamint Merza Gyula múzeumigazgató, az Erdély főszerkesztője sem.

Merza Gyula így ír Erdély, 1930/4–5. számában *Az Erdélyi Kárpát-Egyesület története 1891–1930 között* című tanulmányában: „A Mátyás-házi múzeum megnyitásakor felszentelt lobogóját az E.K.E. a szabad természetben először a brassói Czenk-tetőn és a hosszúfalusi csángók között bontotta ki; itt kell megemlékeznünk a kapcsolatos csángó népi ipari kiállításról, melynek keretében a több százra tehető kirándulók a festői csángó népviseletekben és az azokat viselők által bemutatott eredeti néptáncokban gyönyörködhettek. Nem is igen volt a brassói akkori osztályelnök, dr. Zakariás Jánossal az élén rendezett ünnepekkel kapcsolatos 1903-iki Brassóban tartott köz-gyűlésnél népesebb turista összejövetelünk, melynek diadalmas lefolyása után dicsőséggel került vissza gyopáros zászlónk a Mátyás-házba, mely azóta múzeumi ereklyévé vált.”

Az alkalomra az EKE egy Árpád-szobrot ábrázoló jelvény is kiadott.

Az EKE központi küldöttsége augusztus 29-én a hajnali vonattal indult el Kolozsvárról. Apán már nagy tömeg várta őket az állomáson, ahol a község tanítója köszöntötte az EKE elnökségét. Brassó is már reggel óta ünnepi színt öntött, s délután fél kettőre már a pályaudvar is megtelt a tömeggel. Virág és fenyőfüzérék, nemzeti színű zászlók és lobogók, magyar címer díszített mindent. Gróf Lázár István főispán, majd dr. Zakariás János, az EKE Brassó megyei osztályának elnöke fogadta a vendégeket, akik a rövid köszöntők után mintegy 60–80 kosiba ültek, hogy a lobogókkal ékesített Kút utcán, majd a Rezső körúton a főispáni lak elé vonuljanak.

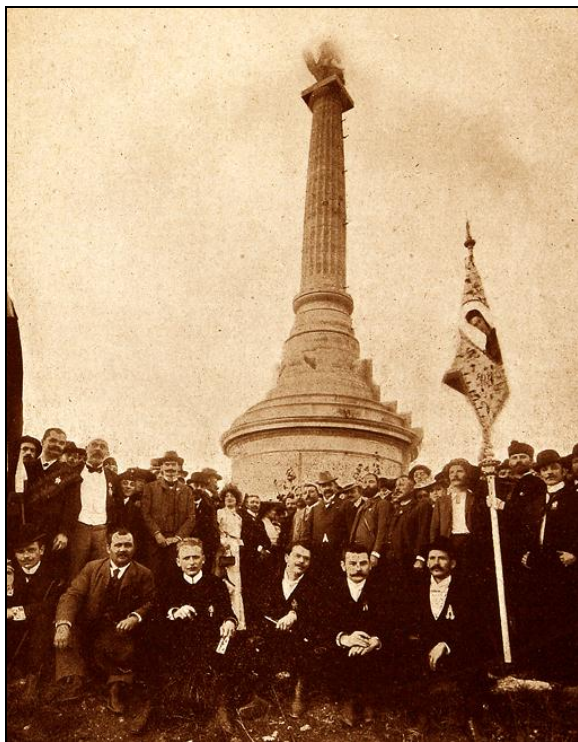
A közgyűlésre kiadott jelvény,
Nyisztor Miklós gyűjteményéből

Az ünnepség lezajlásának bemutatására hívjuk segítségül az Erdély 1903/7–12. számát (Az EKE közgyűlése):

„Fél négy órakor a kirándulók a Kolostor-utcán, Weisz-Mihály-utcán, Czérna- és Vár-utcán felindultak a Czenkre. A hosszú menetet, melynek élén az E. K. E. Erzsébet-lobogója lengett, az utcákon mindenféle nagy tömeg kísérte.

Kevéssel öt óra előtt érkeztek a kirándulók a csúcsra, hol már várta őket a zászlója alatt felvonult Brassói Magyar Dalárda és a városi zenekar.

Az ezredéves emlékszobor köré készített szép rácsozat lombokkal volt díszítve az ünnepélyes alkalomra. A rácson belül foglaltak helyet a vendégek, míg a nagy közönség kívül fogta körül a szobrot. Rövid pihenő után Jacshik Gyula karmester vezetése alatt az egész közönség levett kappal zenekísérettel unisono elénekelte a Hymnus két versszakát. E közben a Fehér-toronynál megdördültek a mozsarak, hogy hirdessék a magyarság ünnepét.

Zászlós csoportkép a szobor előtt

A Hymnusz lelkesítő akkordjainak elhangzása után Feilitzsch Arthur báró a szobor első párkányáról gyönyörű beszédet intézett a közönséghez. Rámutatott a mai válságos viszonyokra, mikor bizony-bizony korcs nemzedékre néz le az ezredéves emlék közharczosa, mert széthúz a magyar s a helyett, hogy összefogna, a pártoskodás romboló árjaiba dobja magát. A magyarságnak össze kell tartania – monda a szónok – osz-

tályra, felekezetre való tekintet nélkül, mert csak így remélhetünk szebb, jobb jövőt a hazára. A remek beszéd végén Feilitzsch báró e szavakkal: «Adjon Isten hazánk felett tiszta kéklő szép eget!» gyönyörű babérkoszorút helyezett az E. K. E. nevében a szobor talapza-tára. A koszorú nemzetiszínű szalagján arany betűkkel e felirat olvasható: «E. K. E. – 1903. aug. 29.» [...] A beszédek elhangzása után a közönség elénekelt a Szózatot s ezzel az ünnepély véget ért és a vendégek és kísérők rövid ozsonna után a Lovag-út meredek lejtőjén visszatértek a városba. Mire a vendégek a városba értek, leszállt az est homálya s kigyúlt a czenki ormon az örömtűz. Gyönyörű látvány volt a pazarul kivilágított orom. A kőkörlát kis pillére-in lobogó láng égett, mely messze bevilágította az egész ormot. A szobor körül időnként görögtűz gyulladt ki, kápráztató fénnel öntve el az ezredéves emlékszobrot.”

(A czenki szobornál.)

Három óra után kezdtek gyülekezni a vendégek és számos brassói úr és hölgy a Kaszinóban Fél négy órakor a kirándulók a Kolostor-utcán, Weisz-Mihály-utcán, Czérna- és Vár-utcán felindultak a Czenkre. A hosszú menetet, melynek élén az E. K. E. Erzsébet-lobogója lengett, az utcákon mindenfelé nagy tömeg kísérte.

Kevésell öt óra előtt érkeztek a kirándulók a csücsra, hol már várta őket a zászlója alatt felvonult *Brassói Magyar Dalárda* és a városi zenekar.

Az ezredéves emlékszobor köré készített szép rácszat lombokkal volt díszítve az ünnepélyes alkalomra. A rácson belül foglaltak helyet a vendégek, míg a nagy közönség kívül fogta körül a szobrot. Rövid pihenő után *Jacshik* Gyula karmester vezetése alatt az egész közönség levett kalappal zenekisérettel unisono elénekelt a Hymnus két versszakát. E közben a Fehér-toronynál megdördültek a mozsarak, hogy hirdessék a magyarság ünnepét.

A Hymnus lelkesítő akkordjainak elhangzása után *Feilitzsch* Arthur báró a szobor első párkányáról gyönyörű beszédet intézett a közönséghez. Rámutatott a mai válságos viszonyokra, mikor bizony-bizony kores nemzetdékre néz le az ezredéves emlék közharcosa, mert széthuz a magyar s a helyett, hogy összefogna, a pártoskodás romboló árjaiba dobja magát. A magyarságnak össze kell tartania, — mondá a szónok, — osztályra, felekezetre való tekintet nélkül, mert csak így remélhetünk szebb, jobb jövőt a hazára. A remek beszéd végén Feilitzsch báró e szavakkal: „Adjon Isten hazánk felett tiszta kéklő szép eget!” gyönyörű babérkoszorút helyezett az E. K. E. nevében a szobor talapzatára. A koszorú nemzetiszínű szalagján arany betűkkel e felirat olvasható: „E. K. E. — 1903. aug. 29.”

Feilitzsch báró után *Fried* Vilmos dr. budapesti ügyvéd szólott a következőképpen:

Természetesen nem ért itt vége az EKE és az Árpád-szobor kapcsolata, az ekések több túrát, kirándulást is szerveztek a Cenkre, s minden alkalommal megkoszorúzták az emlékművet.

Az Erdély 1907/9–10. számából tudhatunk az Erdélyi Kárpát-Egyesület Árpád-ünnepéről is:

„Az Erdélyi Kárpát- Egyesület brassói osztályának egyetlen hívó szavára talpra állott Brassó város egész magyarsága. Egymásután vonultak föl lengő lobogókkal a magyarság minden rétegének képviselői. A vármegye főispánját, gróf Mikes Zsigmondot, aki egyúttal a kormányt is képviselte, az összes állami hivatalok fejei és küldöttei, továbbá szász megyei és városi előkelő urak követték, köztük Hiemesch Ferenc polgármester, ki nemcsak maga vett részt az ünnepen, de a városi zenekart is készséggel bocsátotta a rendezőség rendelkezésére s a milleniumi emlék környékét is ünnepi díszbe öltöztette. Gyönyörű kép volt az, mikor a tanácsház terén összegyűlt több ezerfőnyi magyar, a szászok és románok élénk érdeklődése mellett d. u. 2 órakor zeneszóval a legnagyobb rendben és fegyelmezettséggel megindult. A Cenk-tetőre való fölvonulás az iskolák és testületek részvételével másfél óráig tartott. Fenn az emlék körül s alant a hegy nyergén s a sziklákon ünneplő sokaság tarkállott, káprázatos képet nyújtva, mintha egy új hódító sereg foglalná el az erdőkoszorúta bérceket. A rövid megnyitó beszéd után, melyet Halász Gyula főreáliskolai tanár, az E. K. E. brassómegyei osztályának elnöke mondott, a Brassói Magyar Dalárda által énekelt Himnuszt az ezernyi sokaság levett kalappal zengte tovább s a gyönyörű imádságot a havasok bércei visszhangozták. A hazafias hév fokozódott mikor dr. Zakariás János orsz. képviselő, az E. K. E. közp. alelnöke, a brassói magyarságnak és a székely népnek ez a lelkes, odaadó vezető férfia mondotta el megragadóan szép, tartalmas ünnepi beszédét, mely a honfoglalás főséges eseményét a mai nehéz, elhatározó, de győzelemmel biztató küzdelemmel kapcsolta össze. Mindeneket felülmúlta azonban hatásban Fái Flórának, a kassai színtársulat művésznőjének szavalata. Lehetetlen leírni azt az erőt, hevületet, mámort, átszellemültséget, mellyel az «Árpád síri álmá»-t, ezt a tüzes, lobogó rapszódíát fönn a magasságban, mindenkit megihletve és megbűvölve, elszavalta s amellyel tömegeket tudna csatába vinni a szabadságért, a hazáért. Ami ezután következett, az a brassói magyarság békés, de biztosan hódító előrehaladásának volt bizonyossága. A főispánnak a nemzeti kormány nevében letett koszorúja s az a kívánsága, hogy Brassó városa fölött Árpád szelleme uralkodjék, nem marad hatás nélkül. De az idők örvendetes jelének tekinthető az a koszorú, melyet Schullerus Ede árvaszéki elnök Brassóvármegye, s az, melyet Hiemesch Ferenc polgármester Brassó szab. kir. város nevében magyar beszéd kíséretében tettek le a szobor talapzatára. A brassói magyarság csakugyan

nem ünnepelt még olyan szépen, egységesen, harmonikusan, mint azon az ünnepen, melyet az E. K E. brassói osztályának lehet érdemül betudni.”

1913. szeptember 28-án délután 6 órakor Ilie Cătărău besszarábiai ügynök és Eliad Cotofan tulceai bokszoló bombatámadást intézett az Árpád-szobor ellen, amelyben talapzata súlyosan megsérült, december 30-án pedig egy hóvihár következtében az egész emlékmű összedőlt.

A szobor darabjait 1914. február elsején lehozták a városba és a városi tanács épületének az udvarán helyezték el. Az emlékmű talapzatát 1916-ban a városba betörő román hadsereg széthordta.

Az Árpád-szobor és az EKE kapcsolata azonban nem ért véget, sőt újabb és újabb fordulatokkal bővül.

Az Árpád-szobor feje a brassói evangélikus papilak termében

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület turistái még sokáig felkeresték az Árpád-szobor helyét, így tettek az EKE megszüntetése utáni turistaszervezetek kirándulói is, hisz ahogy Brassó megye főispánja kívánta az EKE Árpád ünnepén: Brassó városa fölött Árpád szelleme uralkodott.

1991-ben Brassóban újjáalakult az EKE, s ismét szervezetter kezdek kirándulni, többek között a Cenkre, az Árpád-szobor talapzatához. Az egyik Toanches-i kirándulásán, 1999. december 4-én Gordon Vero-

nica akkori EKE-tag, a brassói történelmi múzeum restaurátora elmondta Szotyori György akkori EKE-elnöknek, hogy a múzeum raktárában van az Árpád-szobor feje. Szotyori György és Orosz József, akkori EKE-alelnök, pár napon belül meglátogatta a múzeumot és Gordon Veronica egy székre elébük tette a szobor fejét. Az akkor készült fényképet a *Brassói Lapok* is közölte.

A múzeum igazgatója elmondta, hogy van lehetőség arra, hogy a fejrészt kiadják és egy megfelelő, biztonságos helyen tegyék láthatóvá. Szente László építész segítségével került ki az Árpád-szobor feje a múzeum raktárából, és a brassói evangélikus egyházközség gyülekezeti házában állították ezt ki.

Az EKE Brassó továbbra is nagy tiszteletben tartja az Árpád-szobrot, a fej történetét bemutatta a *Hazajáró* – a magyar turisták honismereti magazinmúsora, és 2012-ben, amikor elkezdődött a már hét alkalmat megélt Brassói Magyar Napok rendezvénysorozat, az EKE nosztalgiatúrát kezdett el szervezni a Cenkre, amelynek kiemelkedő pontja az Árpád-szobor talapzatán megtartott áhítat.

*

2017-ben a Történelmi Vitézi Lovagrend tetős fa emlékművet készíttet a brassói evangélikus templom udvarán, a templom bejáratának közelébe, és 2017. október 15-én felavatjuk az Árpád-fej emlékművet, az Árpád-szobor méltó utódját. ■

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

Vendéglő a Cenken

A Cenk egyik híressége volt az Apáca-odú elé nyílt vendéglő.

A Keresztény-havas, s így a Cenk mészkősziklái sziklái számos üreget, kis barlangot rejtenek.

Legnépszerűbb a Bethlen-barlang, régi nevén Apáca-odú (45,6346° É; 25,5935° K; 931 m.

A csúcs alatt 1873-ban kilátót létesítettek, majd egy sziklaüregbe vendéglőt¹ rendeztek be. Bethlen András földművelésügyi miniszter 1891-es látogatásának emlékére a helyet Bethlen-barlangnak nevezték el. 1905-ben kibővítették, 1977-ig működött, akkor leégett. Ma vasrács van bejáratán, bent a nagy kő hűtőkádak látszanak. A megyei tanács kőkeresztet állított fel ide.

A monda szerint az Apáca-odú nevet annak az apácának az emlékére kapta, aki a barlangban élt, és egy napon egy sárkány-fiókát talált az erdőben, felnevelte, de a szörny megette.

Egy másik szász monda is kötődik az Apáca-odúhoz. Ez egy brassói diákról szól. A papnövendék, hogy a csendben könnyebben megtanulhassa a prédikációkat, a Cenkre szokott felmenni, hogy távol a város zajától elmélyüljön a hegy csendjébe. Egyik ilyen alkalommal egy barlangot vett észre a hegyoldalban, s nagy kíváncsian belépett a Cenk gyomrába. Egy hatalmas terembe érkezett, amelyet bevilágított a kádakban álló rengeteg drágakő, arany és ezüst, ám a barlangot egy ősz törpe őrizte. A törpe végigvezette a diákot a barlang termein, de szigorúan megtiltotta neki, hogy a kincsekhez érjen. A teológus ámult és bámult a sok ékszer láttán, s mikor kilépni készült a barlangból úgy tett, mintha megbotlott

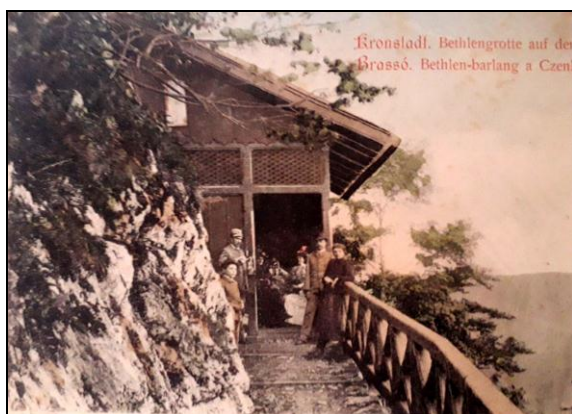
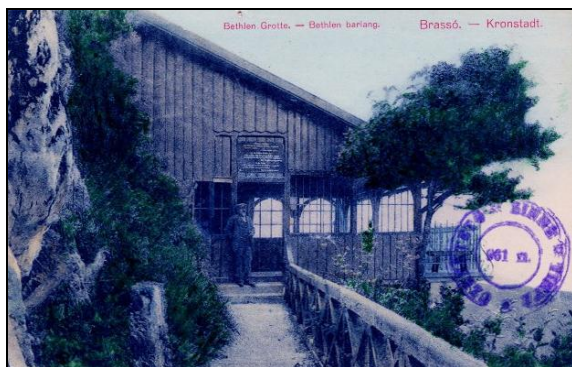
¹ Cabana-restaurant „Tâmpa” {1948} – Groata lui Bethlen {1891} (**Bethlen-barlang** {1911}; **Bethlen odu** {1895} / Bethlengrotte {1898}) – Peștera Călugăriței; Grota Călugărițelor (**Apáca-odú** / Nonnenloch {1813, 1793}) – Höhle das Nonnenloch genannt

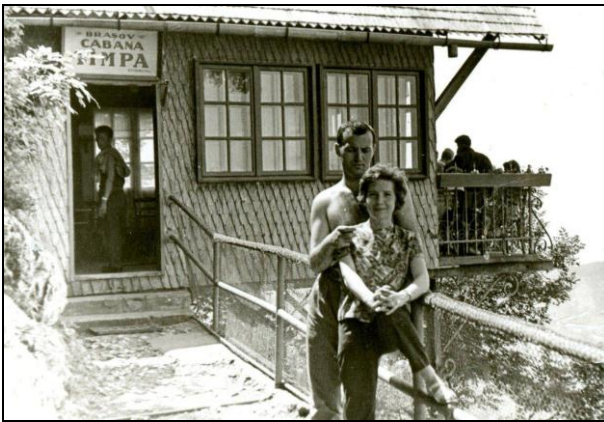
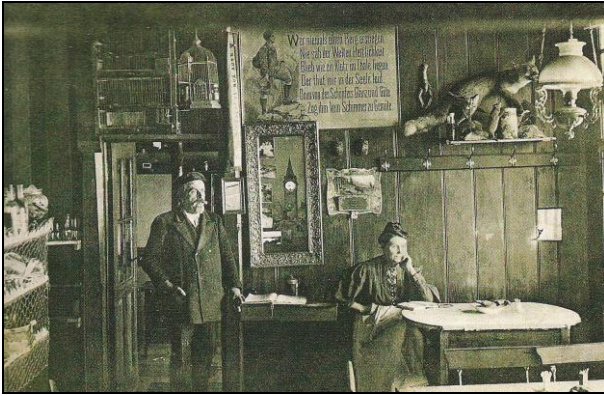
volna, s felvett egy marék aranyat. Boldogan szaladt vissza a gimnáziumba a zsebébe rejtett kincsel, ám belépve a kapun senki ismerőst nem talált, sőt minden nagyon furcsa és idegen volt. A rektort sem ismerte, s amikor bemutatkozott, kiderült, hogy az iskolamester úgy ismert rá, mint egy száz évvel ezelőtt nyomtalanul eltűnt diákra. A teológus a zsebébe nyúlt, hogy a magával hozott kincsekkel bizonyítsa az elmondott történetet, de amikor az arannyal telt markát kihúzta, az ékszerek is és ő maga is a rektor szeme láttára porrá vált.

Bethleni gróf Bethlen András
(Kolozsvár, 1847. július 26. –
Bethlen, 1898. augusztus 25.)
politikus, országgyűlési képviselő,
nagybirtokos, közgazdász.

A következőkben egy pár fényképpel emlékezünk a Cenken volt népszerű vendéglőre.

TUODOD-E?

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

A GPS-ről (XIV.)

Előző Encián számunkban a *GARMIN GPSmap 62s* készülék *Közelségi útvonalpon.* menüpontját ismertettük.

A következő menüpont a *Nyomvonalkezelő*.

Nyomvonal kezelő

A GPS nyomkövető készülékek speciális műholdjeleket vesznek és dolgoznak fel, amelyekből ki tudják számítani a Földön lévő pontos helyünket. Ha végigmegyünk például egy túraútvonalon, a beállított paraméterek függvényében a GPS-készülékek lementik a megtett útvonalat. Ezt az útvonalat pontok formájában mentik le a hozzuk tartozó információkkal egyetemben: koordináták, magasság, idő, sebesség, elmozdulási szög stb. A lementett útvonalat nevezzük *nyomvonalnak* (track, csiganyál).

A rögzítés a háttérben történik, tehát szabadon váltogathatjuk közben a képernyőket, menüpontokat, hagyhatjuk a készülék képernyőjét elsötétetni, ettől még a nyomvonal rögzítése ugyanúgy zajlik tovább.

A *Nyomvonalkezelő* menüpont segítségével a lementett nyomvonalaikat tudjuk menedzselni.

Ha rámegyünk a menüpontra, megjelennek a lementett nyomvonalak könyvtárai és a főkönyvtárban lévő nyomvonalak. Ezen a szinten a könyvtárak, nyomvonalak között tudunk váltani, a menü gombra csak a könyvtár törlése gomb jön elő.

Ha bemegyünk egy könyvtárba, előjön az abban lévő alkönyvtárak és nyomvonalak listája.

Ha rámegyünk egy lementett nyomvonalra, a következő menü jön elő:

- Térkép
- Magasság profil
- Megjelen. térképen
- Szín beállítása
- Név megváltoztat.
- Megford. másolása
- Törlés
- Archivál

A *Térkép* lenyomásával a nyomvonalunk megjelenik a térképen, majd alól a *Menj* gomb, amelynek segítségével megkezdődik a navigálás.

A *Magasság profil* menüpont a lementett nyomvonal profilgörbét rajzolja ki.

A *Megjelen. térképen* menüponttal beállíthatjuk, hogy a nyomvonal megjelenjen-e a térképen. Kapcsolóként működik, az ellentétje az *Elrejtés a térképen* menüpont, amely felváltva jelenik meg a *Megjelen. térképen* felirattal.

A *Szín beállítása* menüpont segítségével a nyomvonal térképen megjelenő színét állíthatjuk be egy színskálából.

A *Név megváltoztat.* menüpont előhossa a névmódosító párbeszédablakot, ahol a nyomvonal nevét állíthatjuk be.

A *Megford. másolása* menüpont megfordítja a nyomvonal irányát, és az új, fordított nyomvonalat egy új név alatt le lehet menteni, tehát ismét megjelenik a névmódosító párbeszédablak.

A *Törlés* menüponttal egy nyomvonalat tudunk kitörölni a készülékről, természetesen miután válaszolunk a „Valóban törölnöd ezt a nyomvonalat? – nyomvonal neve” kérdésre (Igen / Nem).

Az *Archivál* menüpont további kérdés nélkül áthelyezi a nyomvonalat az *Archiv. nyomvonalak* könyvtárba. Ez a gomb is kapcsolóként működik, ha egy *Archiv. nyomvonalak* könyvtárban lévő nyomvonalra megyünk rá, akkor helyette a *Kedvenc* gomb jelenik meg, amelynek segítségével visszahelyezhetjük a nyomvonalat a főkönyvtárba.

Nyomvonalkezelő

Vez. nélküli megoszt

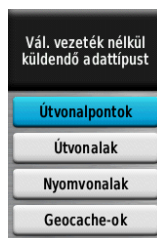
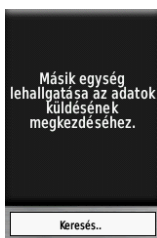
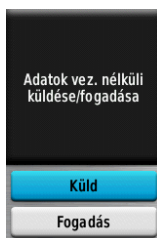
Ez a menüpont kizárólag a GPSMAP 62s és a GPSMAP 62st készülékeken érhető el. A készülék vezeték nélküli adatkapcsolat kialakításával képes egy 3 méteren belül lévő másik kompatibilis készülékre adatokat küldeni és azokról adatokat fogadni.

Két gomb jelenik meg, a *Küld* és a *Fogadás*.

A *Küld* gomb segítségével *Útvonalpontokat*, *Útvonalakat*, *Nyomvonalakat*, *Geocache-oket* tudunk küldeni.

Mind a négy esetben a következő lépés a megfelelő adat kiválasztása, majd a *Küld* gomb segítségével el kezdi a készülék keresni a közel lévő kompatibilis eszközöket. Ha talál ilyent, akkor arra elküldi a kiválasztott adatot.

A *Fogadás* gomb segítségével először kompatibilis eszközöket keres, majd arról fogadja a bejövő adatokat.

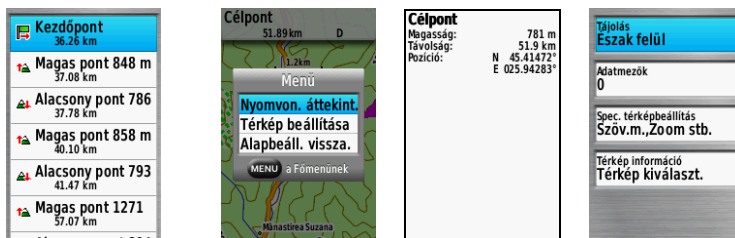
Vez. nélküli megoszt

Aktív útvonal

Ezzel a menüponttal megtekinthetjük az aktív útvonal pontjait: *Kezdőpont*, *Alacsony pont*, *Magas pont*, *Célpont*.

Ha rámegyünk és kiválasszuk egy adott pontot, további részleteket tekinthetünk meg a térképen.

Ha itt megnyomjuk a *Menü* gombot, a következő lehetőségeink vannak: *Nyomvon. áttekint.* – segítségével információkat kapunk a pontról: magasság, távolság, pozíció, *Térkép beállítása* – segítségével a térkép paramétereit adhatjuk meg: hol legyen észak, milyen adatmezők legyenek, speciális térképbeállítások, *térkép információk*, *Alapbeáll. vissza.* – segítségével visszaállíthatjuk az alapbeállításokat.

Aktív útvonal

Útvonalp. átlagolása

Ezzel a menüponttal egy útpont pozícióját pontosíthatjuk több mérés végrehajtásával, majd ezek átlagolásával.

Útvonalp. átlagolása

Egy listában megjelennek az útvonalpontjaink, majd ha kiválasztunk egy pontot, akkor mintákat adhatunk meg, amelyeket felhasználva megtörténik az átlagolás (*Indítás* gomb).

(*Folytatjuk.*) ■

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

Dédanyáink útján – Négyfaluból a rencei kaszálókig

A múlt bennünk él. A mában zajlik, és amikor végigmegyünk egy úton, halljuk az előttünk járók lépteit. Beleégték a kövekbe. Nagyszüleink, dédszüleink lépegetnek előttünk a múltban. Vezetnek minket. Legyen ez az írás ácsolt fakereszt a kaszálók mélyén, emlékjel egy kihalófélben lévő szokásnak: a hétfalusi havasi szénacsinalásnak. Menjünk végig dédanyáink útján, amelyen ők nem túrázni, kirándulni, hanem dolgozni jártak a hegyre.

1925. július 18. Szombat. Alig múlt fél öt. Az ég alja már derengett, a Nap utolsókat ásított, felkészülve arra, hogy lelépjen felhőágyából, és meleggel, fénnel árássa el a Barcaság aranyövét. Az első, még álmos sugarai arra a csernátfalusi házra estek (45,6220° É; 25,6926° K; 664 m), amelyben Furuzs már szorgosan csomagolt. *Meréndét* pakolt a kaszálóba: friss zöldségeket, szalonnát, túrót, főtt tojásokat, födeles fazékban savanyú levest, sőt gondosan elkészített rántást is. Nem hiányozhatott az üveg pálinka sem, biztosan a tartalék is elfogyott már fent a hegyen. A nagy üstöt, az edényeket, a pityókat, sőt tíz malomkerényi kenyeret is a férfiak már felvitték a szekérrel.

Férjeuráék fenn voltak szénacsínálni a Rencén. Két hétig *télláztak* a 12 boglyás² erdei kaszálón, gyakran a tehenet is felvitték, hogy mindig legyen friss tej. A *kétfbindás*³ szekérral mentek fel. Az apósa és a férje kaszáltak, együtt a felfogadott kaszásokkal. Már hajnalban kibújtak a kalyibából, s csak úgy vágták a rendet. Majd következett a forgatás. Az apósa mindig azt hajtogatta, hogy a széna a villán szárad. Sokat kell forgatni, teregetni. Azután estére sorokba gyűjtötték a szénát, majd *bugjába*⁴ szedték, mert így éjjel jobban száradt. Reggel *szíétbérszéliék*⁵, s még hagyták száradni, majd *furkojonként*⁶ egy karó köré nagy boglyába gyűjtötték. A boglyákra mogyoróágakból pózmát fontak. Ha esős idő volt, a szénát az erdőn hagyták, és hazamentek aratni. A széna hazaszállítása is nehezen ment. A nagy kaptatóknál, *medregojoknál*⁷, a szénát faágakon húzatták le az ökrökkel vagy megkötötték a szekér kerekét, hogy ne tudjon forogni. Így került haza a hét-nyolc órás utazás után a kóst, ahol a csúrbe – az *állásra*⁸ vagy a pajtába – a *hiuba*⁹ rakták, gondosan, mert ha nem volt eléggé száraz, *összszepogácsált*¹⁰. A nők közül valaki otthon maradt, vigyázott a házra, ellátta az állatokat, és amikor kellett, friss élelmet vitt fel gyalog – a kiépített, hosszú szekéruat a hegyen át lerövidítve – a kaszálókba. Korán indult, hogy az esti fejésre visszaérjen.

Furuzs elkészült a *iszákkal*. Ellátta az állatokat, majd gondosan betette az ajtót, kaput, s elindult. Végigment a Vásáruatcán. A Fótéren méltósággteljesen, de komoran köszönt rá a Véres karácsony emlékműve. Lassan búcsúzott mindenkitől, jól tudta, csak hetei vannak még hátra; lelkében már hallotta márványtömbjeinek ropogását, amint engedve az ökrök erejének, a porba hullanak.

² Kb. 3 ha.

³ *Binda*: ökör *fn* [Áll.].

⁴ *Bugja*: nagy boglya *fn* [Mért.] (2 bugja = 1 szekér, 1 bugja = 20–25 *merékje* – kis boglya).

⁵ *Bérszél*: szénát (rendet) széthány *ige*.

⁶ *Furkoj, purkoj*: kis szénarakás, egy villányi széna *fn* [Mért.] *Rom.*: *furcă* (< Lat. *furca*).

⁷ *Medregoj, merdegoj*: meredek domboldal *fn* [Föld.].

⁸ *Állás*: a csúr gerendáira helyezett deszkák, amelyre a szénát rakták *fn* [Eszk.].

⁹ *Hiu, hivu*: padlás *fn* [Ház.].

¹⁰ *Összszepogácsál*: a penészes széna darabokba összeáll *ige*.

Csernátfalva korabeli főtere

Furuzs az Iroda utcán ment fel, majd elhaladva a *szip*¹¹ mellett, balra tért, és a Román Templom utcán nagy „S” betűt leírva az erdei ösvényre lépett. Az átalvető nehéz volt, mégis szaporán szedte lépteit. A kora reggeli fenyőerdő friss levegőjét valósággal itta a tüdeje. A falusiak által nemrég szabályos sorokba ültetett fiatal fenyőfák alatt *kapsák*¹² piroslottak, de mindenütt látszottak még a tegnapi erős idő nyomai. Nyári zápor: hamar jött, hamar ment, de eléggé mély nyomokat hagyott maga után. Elhagyta a Kerek-dombot, jobb kéz felől a Csipkést, majd mintegy 2500 lépés megtétele után a Bivalylegelő vályújánál (45,6087° É; 25,6992° K; 772 m) állt meg először. A félórás menetelés után mohón ivott az üde vízből. A forrás bőségesen ontotta a friss nedűt, s a vályú is tele állt, hisz várta a hamarosan érkező bivalycsordát. Megigazította az átalvetőt, megmarkolta vándorbotját. Hatalmas kaptató következett, 100 méteren 20 métert emelkedett az út. Háromszor is megállt szusszanni, visszanézett a korai napfényben kirajzolódó falvacskákra. Hosszúfalva templomtornya kimagaslott az épületek közül, és ebben a reggeli ellenfényben óriásnak tűnt. A harang pont ekkor szólalt meg. Hat óra. A falu felkelt, ideje volt a csordákat kihajtani. 20 perc múlva érte el a kaptató tetejét (45,6039° É; 25,6966° K; 881 m). A Hegyes-hegy lábánál letette az átalvetőt, kifújta magát. A reggeli nap-

¹¹ *Szip*: csorgós kút, melynek a csorgóján inni szokták *fn*.

¹² *Kapsa*: erdei szamóca *fn* [Növ.] {*Fragaria vesca* L.}.

fény élesen kirajzolta a messzeségben a Királykő szikláit. Jobbra jól látszott a Cenk – az Árpád-szobor helye üresen tátongott, a 12 évvel ez előtti nagy robbanás hangja még megülte a vidéket. Idetetszett a Rakodó völgye is, a brassóiak kedvenc kirándulóhelye. A Csiga-hegy mélyen hallgatott eltemetett kultúrájáról, s a bolnoki vár maradványai is erőteljesen szunyókáltak a tavalyi avar alatt. A Czell-féle sörgyárba munkások igyekeztek, s jól idehallatszott a *tramváj* sípja is, ahogy éppen elhagyta a derestyei sorompót. A közelben a Nyíres fának leveleit libbentette meg a reggeli szellő, s a Pancsó hosszúkásan nyúlt fel a Hétforrásig. A Jancsi-kútjánál lévő *észtenában* most ébredezett a juhnyáj.

Leballagott a vályúhoz. Itt töltötte tele a *liégejt*¹³, mert a Garcsin-völgyéig már nem volt többé víz. Felvette az átalvetőt, majd megszaporázott léptekkel indult a Háttető felé. Fél óra alatt tette meg a közel 2000 lépést, és ezzel fel is ért a csúcsra (45,5965° É; 25,7009° K; 952 m). Előtte a völgyben jól látszott a Garcsin-pataka, mögötte az Arapa és a följe tornyosuló piramisszerű Csuklyon. Jobbra, az út melletti tisztáson feltűnt a vámház is, a Monarchia egyik legdélekeletibb határállomása. Az új állam most erdészházat létesített benne.

Erőt gyűjtött, majd szaporán ereszkedett alá. Babonás félelemmel került el a Hegyes-hegy gödrében csordogáló Toplós-kutat, hisz a hiedelem szerint szépasszonyok fürödnek itt, s ha valaki naplemente után iszik belőle, bivaly alakú szellemek fogják kísérteni.

Jó fél óra múlva érte el a Garcsin-völgyét (45,5908° É; 25,7138° K; 785 m), majd ráfordult a Rencére vivő kikövezett szekérútra. Néhány lépés után már érezni lehetett a hosszúfalusi Büdösvíz átható kénes szagát. Hamar letért a kikövezett szekérútról, és lábbelijét lerúgva átment a Garcsin-patakán. A bővizű, gyors hegyi patak vígan csordogált a falu felé – energiával telten hajtotta a fűrészmalomokat –; jólesett megmosakodni, felfrissülni benne, ezért nem a hídon ment át. Elérte az erdészházat, valamint az átellenben lévő Jónás-féle fűrészmalom. Jó negyedórányi séta után ért ki a Százforintosnak nevezett rétre, itt ismét megállt pihenni a vályúnál, újból megtöltve a liégejt. Hirtelen emelkedővel fiatal fenyveserdőn haladt át, s újabb negyed óra múlva kiért a kaszálókhoz. Innen vezetett tovább az ösvény, húsz perces meredeken,

¹³ *Liégej*: többnyire cserefából készített víztartó edény (nagy kulacs), melyben a mezőre, erdőre szokták vinni a vizet *fn* [Eszk.].

a Czuklyonra (1275 m). A szép lapos gerinc alatt bővizű sziklaforrás tört fel (45,5597° É; 25,7196° K; 1192 m), amelynek a vize a legmelegebb nyári napokon is jégheideg. A gerincről varázslatos kilátás nyílt. Keletre az ósánci völgy kígyózott a falu felé, jól láthatta a Tészlát és a Czukást. Északot a Barcaság termékeny síksága zárta le, amelyen már aranylott a gabona. Mögötte, a kék ködben kirajzolódtak a székely hegyek. Nyugatra lenyűgözően szökött az ég felé a hétfalusi csángók „szent hegye”, a Nagy-kőhavas. Szikláival, szakadékaival, vad erdőségeivel félelmetesen hatott a szemlélőre. Délnyugatról már idelátszottak a Rence oldalában lévő kaszálók, mögöttük a Kelebucs, a Tóthpál-havas és a Bucsecs zárta le a kilátást. Egy év múlva már idelátszott a Caraimanon épülő hatalmas kereszt. A kaszálókön mindenfelé szorgalmasan dolgoztak a falusiak. A nyár-reggeli nap sugara égetően szállt alá, s az ég kékségét a körös-körül fellelhető encián ihlette.

A Bornás-bérc tetején keresztelte az ösvény a Rencére vivő szekérutat. Balra lenyűgöző látvány fogadta: a Czukás (1953 m), a Grohotişu-hegység (1768 m), a Hideg-völgy-bérc (1559 m) lélegzetelállító sziklaormai. A háromnegyed órányira lévő Zsendely-bércet érintve kényelmes félórás séta következett a Rence nyakáig. Áthaladt a Fehérkő-bércen, Kis András-bércen, Paláj-bércen – ezeket mind egy-egy patak-völgy választotta el egymástól –, majd bal oldalt a Rence 1378 m magas csúcsa alatt, és keresztülmászott egy alacsony gerincen.

Tíz órához közeledett, amikor végre felért a kaszálóba (45,5325° É; 25,7176° K; 1239 m). A kutya ismerte meg elsőnek: csaholva rohant feléje. Köszönt az urának, apósának, a kaszásoknak, majd hozzá is fogott előkészíteni az ételt. A nagy üstbe vizet tett főni, hogy ebédre elkészüljön *bruókusleves*¹⁴, amelybe belekeverte az otthonról hozott rántást is. A férfiak is lankadatlanul dolgoztak közben, csak később, az ebéd elfogyasztása után értek rá beszélgetni. Férje ekkor újságolta el neki a hírt, amely tegnap óta beszédtema a havason: Bencze Sári a Bernalikból várandósan jött fel szekéren az urával a Papbércére szénacsinálni, s

¹⁴ *Bruókusleves*: pityókából főzött rántásos leves *fn* [Ét.]. Nagyanyám murkot, petrezselymet, pityókát vágott kockákra, a murkot megdinsztelte, majd felöntötte vízzel, egy fej fehér hagymát tett bele, borssal, sóval, paprikával ízesítette. Miután megfőtt, rántást készített, majd bekeverte a levesbe.

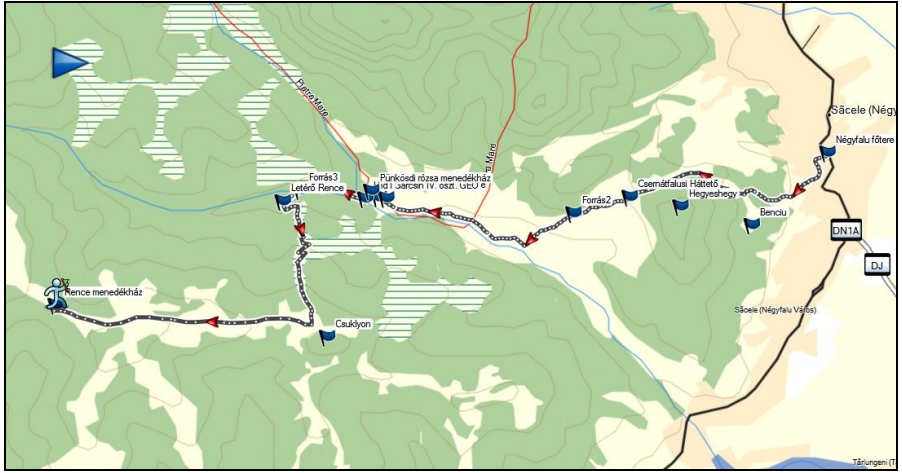
tegnap itt, az erdőn, a nagy vihar közepette született meg a leánya;
Ilusnak fogják hívni...

Azóta megváltozott a világ. A Rence nyakában, azon a szép verőfényes kaszálón, a világégés előtt menedékház épült a hétfalusi turisták örömére, de ez sem tartott sokáig, mert 1966-ban hegyivadász támaszpontot létesítettek itt, és 1969-től a menedékház már nem érhető el a hegyszeretők számára, sőt a '80-as években a Rencére vivő utak is tiltottak voltak – azóta sem újítták fel a turistajelzéseket rajtuk. Hasonlóan a Csuklyonon is felépítette az 1930-as években a brassói Encián turista és testnevelési egyesület a maga menedékházát, de ezt is elvitte az államosítás.

Dédanyám és szénacsinaláskor a kaszálón született Nagyanyám, már rég az égi havasokon forгатják a szénát, s 2010. január 31-én, egy szép napsütötte téli vasárnap, mikor elhatároztuk, hogy dédanyáink útján fogunk felmenni a Rencére, szembesülnünk kellett azzal, hogy a sárosan levontatott fenyőfák mindenütt felszántották a fehér havat, és amikor éppen hallgatnak az erdőt percek alatt eltűntető láncfűrészek, akkor az ATV-ék burrogása zavarja a csendre vágyókat, s a sáros óra ráadásként olaj- és koromfoltokat eregetnek.

Hazafelé a Garcsin-völgyét követtük. A Bornás-bérc alatt, a Kiságon (45,5579° É; 25,7008° K; 1019 m) betongát épült. Vele szemben, egy kiálló, érdekes alakú szikla alól bővizű forrás tört fel, mintha pont most fakasztotta volna Mózes egy botütéssel. A Garcsin-mezején állatfarm épült, mellőle ismét megcsodáltuk a Lenföldek-főle tornyosuló Nagykőhavast, és meglepődtünk, hogy a régi vámház után már be is értünk a faluba, amely 3 km / 7 év sebességgel vágta a havas felé; a tákolt faházakkal pedig együtt nőnek a szemétdombok is... ■

Dédanyáink útján
 13,3 km hosszú
 közepesen nehéz túra
 szintkülönbség: +929, -320
 5 óra

Förster Balázs, az Encián alelnöke
Encián jubileumi emlékkönyv és naptár,
1931–1946, Brassó, 1946.

Séta a Csuklyon-havasra, az Encián munkaterületére

Természetjáró szemmel nézve, a Csuklyon már régebbi időktől fogva ismert és kedvelt kirándulóhelye Brassó turistáinak. Hogy mégis ismertetem, ennek célja, hogy az Enciánnak itt egy örökáron vásárolt 1 hold és 804 négyszögöl kaszáló területe van, s erre a közeljövőben tetőszobás, kisebb menedékházat szándékozik építeni közös hálóval, ebédlőteremmel és állandó gazdálakással.

Ha a Csuklyonra akarunk eljutni, Brassóból kiindulva a helyi érdekű kisvasúttal Hosszúfalu végállomásig utazunk. Innen két, két és fél órai kényelmes séta után érünk a Csuklyonra. Ha a hosszufalusi autóbusszal a végállomásig megyünk, – ami sajnos, jelenleg vasárnaponként nem közlekedik, – már másfél, esetleg két órai kényelmes út után fenn lehetünk a Csuklyonon, ahol az Encián kis melegedője nyújt védelmet az idő viszontagságai ellen.

Nézzük csak meg milyen is az a kétórás út a hosszufalusi végállomástól a csuklyoni tetőig: a kisvasút állomását elhagyva, utunk jobb oldalát kertek szegélyezik. A kerteken túl a falu hosszan nyúlik el ki-magasló templomtornyaival. A falu mögött a Nagy-kőhavas sötétzöld fenyvesekkel borított végnyúlványai ereszkednek alá.

A gyalogúttól balra a hétfalusi határ szántóföldjeinek tarka táblái váltakoznak az évszakoknak megfelelő színekben. A falun áthaladva,

elérjük a község túlsó oldalát. Néhány cigányház következik, azután elénk tárul a Garcsin-patak völgye.

A nagyszerű völgy csendjét hétköznapokon a patak partjánál épült fűrészmalom gépeinek zaja veri fel. Vasárnap azonban, amikor az ember és a gép pihen, csak a Garcsin-patak egyhangú zsongása, az erdők halk suhogása és tavasz idején a dalos madarak éneke hallatszik. Ebbe az ünnepi hangulatba belevegyül egy-egy juhnyáj távoli kolompjának hangja.

Az Encián csuklyoni melegedőháza, Balló Á. egykori felvétele

A hegy alatti gyalogösvény mellett a malmokat hajtó ipari víz siet tova. Helyenként mélyen a földbe ásott árokban, majd emeletnyi magasra épített facsatornán folyik a víz. Szép időben a színültig telt csatornából alácsorgó vizén megtörik a napsugár és a szivárvány minden színében pompázva, nagyszerű látványt nyújt az arra járóknak. Télen, a csatornáról alácsurgó víz 2–3 méteres jégcsapokká fagyva, kékes-fehér színben pompázik. Egy tavaszi kirándulásra emlékezem, amikor egy hirtelen jött zápor fogott el a völgyben. A máskor olyan csendes és mély patakmeder egy haragosan zúgó hatalmas folyóvá dagadt. A nagy magasságból alázúduló víztömeg mire a völgybe ért, útjába kerülő kö-

vet, kidöntött fát, sodort roppant erejével a völgybe alá. Mindez nem tartott soká, mert a meredek hegyoldalon alázúduló víz amilyen gyorsan megduzzadt, olyan gyorsan el is apadt.

A mesterséges patakágyat elhagyva, rövid séta után elérjük a garcsinvölgyi erdészházat. Ezzel átellenben a patak túlsó partján a Jónás-féle fűrészmalom áll. Tovább haladva a völgy mind jobban és jobban szűkül. Az erdészháztól egy negyedóránnyira a patak fölött hidat találunk. Ezen áthaladva, egy kis kaszáló rét után hirtelen emelkedővel fiatal fenyveserdőbe térünk, majd kisebb erdős részeken és reteken megyünk át. Ide még mindig fölhallatszik a völgyből a Garcsin patak mormolása.

Kilátás az Encián területéről kelet felé, Gulyás Lajos felvétele

Jó negyedórai út után a kaszáló rétekre érünk. Itt nagyszerűen bontakozik ki előttünk a Keleti-Kárpátok hegykoszorújának egyik legszebb része. Egy-egy pihenő alkalmával körültekinthetünk az elénk táruló, szebbnél szebb tájrészeken. De tovább megyünk, mert még mintegy húszpercnyi út áll előttünk, azután fent vagyunk a Csuklyonon, az Encián meledőjénél, ahonnan még szebb kilátás tárul elénk.

Betérünk a fenyőgerendákból ácsolt házba pihenni, majd rövid sétát teszünk a környékre. Elmegyünk a kétszáz méternyire levő bővizű sziklaforráshoz, amelynek vize a legmelegebb nyári napokon is jéghideg. A kis ház fölött levő szép lapos gerinc gyönyörű kilátást nyújt. Ez már az Encián területe. Ide tervezte az Encián az építendő turista-házakat. A leírás elején említett kisebb védház építésére rövidesen sor kerül.

Tekintsünk széjjel itt egy keveset a szélrózsa minden irányába.

Keletre az ósánci völgy kigyózik a hegyek mögött, majd mind nagyobb és nagyobb hegyhátak domborodnak egymás fölé, váltakozó színű lombokkal és fenyves erdőkkel. Ezeken túl a Tészla kapuja emelkedik a magasba, amely mögött a Csukás 1950 méteres csúcsában is sziklás, szeszélyes gerincében gyönyörködhetünk, ami egészen elzárja a további kilátást kelet felé. Délkeletre közvetlenül a lábunktól szökik a magasba a Csuklyon fenyőerdővel borított sötét kapuja, amelynek térképszerű magassága 1267 méter. Délnyugatra a Rence 1379 méteres tetejét látjuk, mögötte a kis és nagy Kelebuics következnek 1382 és 1464 méteres magasságokkal. A kilátást erre a Tóthpál-tető 1686 méteres magaslata zárja le. Tiszta időben a Caraiman csúcsán levő kereszt egészen jól látszik. Tőle nyugatra, a Csuklyonnal átellenben lenyűgözően szökik az ég felé az 1800 méteres Nagy-kőhavas keleti oldala. Szikláival, szakadékaival, vad erdőségeivel félelmetesen hat a szemlélőre. Ezen a nagyszerű látványon hosszan pihen a szem. Különösen azok számára akad itt látni való, akik ezt a közkedvelt havast csak az északi oldaláról, a Tömös-völgy felől ismerik. A Nagy-kőhavas folytatása északra az 1632 méter magas Kőba-nyak. Még északabbra pedig a 1272 méteres Ciruska zárja el előlünk a kilátást.

A nagyszerű körképet a hegygerinc végződése után északkeletről a Barcaság termékeny síkja zárja le. Északi határát már a távlat kék ködébe burkolózott székely hegyek alkotják.

A Csuklyon szelíd lankái, meredek oldalai nagyszerű hóviszonya a sísport kedvelőinek elsőrangú terepe. Valóságos síparadicsom, ahol kezdő, gyakorló és versenyző egyaránt megtalálja a megfelelő gyakorlóléhelyet.

A rendkívüli fekvés és adottságok figyelembe vétele és felismerése ösztönözte az Encián vezetőit területszerzésre a Csuklyonon. Ezt saját munkaterületüknek tekintik, ahol útjelzés, forrásfoglalás, kilátótorony építése és ugrósánc készítése várja a lelkes és alkotni vágyó természetjárókat.

TERMÉSZETFOTÓK

Bemutatkozik:

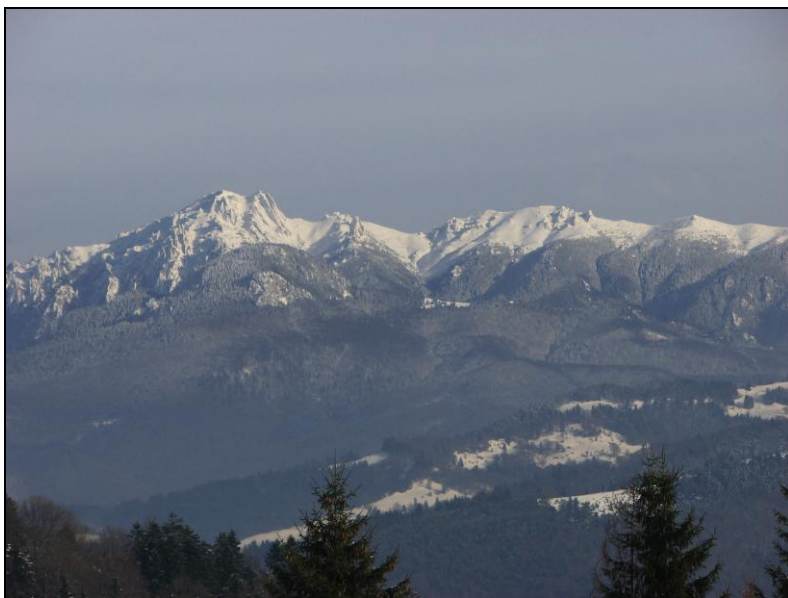
A Rence

A Garcsin völgye és a Csuklyon

A Csuklyon

A Csukás a Csuklyonról

Brassó a Hegyes-hegyről

Szánozás a Garcsin völgyéből a Rencére

Farsangtemetés a Pünkösdi rózsza menedékháznál

Indul a menet a Rencére

Menedékház a Rencén

Kilátás a rencei kaszálókból

A Csernátfalusi Hättető és a Hegyes-hegy

Eszter és a nagy őzlábgomba (*Macrolepiota procera* (Scop.: Fr.) Sing.)

Dsida Jenő

Ősz a sétatéren

Szemem falán kívül is, belül is
ez a kietlen őszi tájkép:
sétatér.

Azok az emberek, akik most hangosan beszélve
haladnak előttem, rögtön eltűnnek a fák közt,
az a nő, aki mellettem ül a padon,
mindjárt meghal, feje félrebillen,
szeme kiszárad, húsa lehull.
Milyen egyedül leszek!

A lombok is leszállingóznak,
a jövő évek is; fakadásuk hiábavaló.
Csak én fogok itt ülni magányosan,
céltalanul, haláltalanul sok-sok iszonyú évig.
Mindjárt elnémulok, nem lesz, akihez szóljak
s azt se mondhatom el, hogy nincs, akihez szóljak,
s mire nyomdagépek méhéből életre edzve
ez a vajúdó vers világra jön,
csak üveges szemek bámulják mindenünnen:
Nem lesz, aki értse.

Jaj, be keserves ez az őszi sétány!
A levegő mintha végtelen víz volna,
türkizes árnyú, zöld tenger-medence,
hová sosem szűrönközik sugár.
A fák:
süllyedt hajók árbocai.
A bokrok:
nagy vízi pókok, óriás medúzák.
Az út:
kanyargó, nyúlós tengeri kígyó.
S a tó:
sötét álom a szívem fenekén. ■

A Rence ikonikus fája

Szabó Lőrinc

Ősz az Adrián

Félig vízben, félig a parton
fekszem az őszi ég alatt;
egyszerre ringat és melenget
a tenger és a déli nap:

szikrázó ujjai becéznek,
gyúrnak, gyötörnek édesen,
hunyt szemmel és borzongva túróm,
hogy paráználkodnak velem.

Hunyt szemmel és borzongva túróm
a nap s a tenger csókjait
s testem gyönyörúsége némán
könyörög és imádkozik:

Ragyogj át, napfény, moss ki, tenger,
ragyogj át, mint az üveget,
bent moss ki, mélyen, ahol annyi
fáradt sötétség didereg;

ragyogj át, fény, öblíts ki, hullám,
hogy meggyógyuljak odabenn,
világítsatok át egészen,
hogy lelkem új és friss legyen;

ősz van, – fűtsetek át sietve,
jóságos, erős sugarak,
hadd vigyem magammal a télbe
e tiszta, kései nyarat! ■

Szilágyi Domokos

Őszirózsák

Tegnap még szégyenlős növendéklányként szemérmesen mosolyogtak az alig-hamvas szilvák, barackok, riadt-kicsi almák, hajladozó búzatáblák alig sejtették szőkeségük élet-adó hatalmát, a napok tüzes-arany csöndjébe bele-belecsattant egy zápor, a mezőn lesunyt füllel ázott a jószág, és látod, kedves: ma, a kert egyik zugában, orgonabokrok szoknyája alatt fölfedeztem néhány lapuló őszirózsát. Remegtek, mikor tetten értem őket, hogy szirmaikon cipelik már az ősz, hisz jóformán még nyár se volt – hát mit akarnak, de csak hallgattak makacsul, és benne volt e hallgatásban, hogy maholnap a faleveleken dérré kegyetlenedik a harmat, hogy a sarkon hancúrozó kölykök kezében labda helyett ott-szomorkodik a számárfüles irka, az utcák megtelnek lebarnult emberekkel, s a siető, álmos arcokat piros-vidámra csipkedi a reggel; a sétatéren fiók-festő-gigászok lesik el a fáktól a pazar színkeverést, s szerelmes kamaszok verses vallomásra ihletődnek; lomhán csurognak a méz sugarak s érett-gyümölcs-illata lesz az anyaföldnek, és szemed paraszában

föllobban újra a szerelem, a gyöngédség, a jóság.
Szerettem volna neked adni a virágokat.
De aztán csak ez a vers maradt.
Mert mire hozzád érnek:
elhervadnak a remegő őszi rózsák. ■

A fa télen

Nádudvary György
nadudvarymar@yahoo.com

Lajos, az élő lexikon

Nemrég sugárzó arccal érkezett hagyományos csütörtöki sétánkra, a Cenk alatti sétányra, Lajos barátom, a javíthatatlan pesszimista. Örömmel hallgattam közlését, Budapesten lakó fia kiadatja költeményeit. Hamiskás mosollyal mondta, nekem is ad egy feladatot ezzel kapcsolatosan, szeretné, ha az előszót én írnám meg kötetéhez. Tudva barátom közismert érzékenységét, gondolkodás nélkül igent mondtam megtisztelő kérésére.

Sokat töprengtem, mit írhatnék én Lajos kötetéről, hiszen nem vagyok irodalomkritikus, így elismerő, gratuláló soraim nem sokat nyomnának a latban. Azt viszont merem állítani, Lajos a brassói élő lexikon. Erről győződtem meg gyakori kirándulásaink alkalmával, a csütörtöki sétákon, élmény dús előadásain. Nyolcvan év alatt lexikális tudást halmozott fel az irodalom, képzőművészet, zene, történelem területén. De ki is ez a Sipos Lajos?

Tulajdonképpen nem Siposnak született. Csíkszentgyörgyön látta meg a napvilágot, 1941. október 19-én, a Sándor család második gyermekeként. Az itteni gyökerekből nyerte székely konokságát. Ott születtem című versében így emlékezik szülőföldjére: Ott születtem, hol a fenyők az égig nyúlnak fel, ott ahonnan a kis patak hosszú útjára kell. Hát, ő sem maradt helyben. A háború utáni nyomorúságos körülmények miatt, az 1946-os nagy aszály következtében, brassói rokonaihoz, a Sipos testvérekhez került, Istvánhoz és Gizellához. Az eredetileg rövidre tervezett tartózkodásból végleges letelepedés lett. A közeli román óvodába írtatták be, ahol kitűnően elsajátította a román nyelvet. Az elemi már a 4-es számú magyar iskolában kezdte. Tanítói Héjja Gyula és Kósa Erzsébet voltak. Vitályos Balázs vallásstanára istenszeretetre, erkölcsös életre tanította. Ötödik osztályban Hanke Arthur osztályfőnöke fotó körében tevékenykedett. Magyar tanára, Line Zoltán, dicsérte fogalmazásait. A középiskolában Zsidó Donát, kedvenc osztályfőnöke,

matematikára tanította. Fóris Gyulától az irodalmi szövegek elemzését sajátította el, a versek szeretetét Szikszay Jenő oltotta bele. Az Opra Benedek tanár által vezetett irodalmi kör titkára lett. A később politikai üldözött és elítélt tanártól tanulta meg a versírást, a novellisztikát, barátaival, Apáthy Gézával és Herkel Lászlóval együtt. Tehetsége egyre jobban kibontakozott, versével, novellájával, regényével nyert az iskolai pályázatokon. Román tudását Scurtu Lavinia tanárnő gazdagította. A klasszikus zene iránti érdeklődését Gáll Sarolta tanárnőnek köszöni. A vegyészethez se lehetett senki közömbös Hanke Mária előadásait hallgatva. Leiter Artúr festőművész tanár vezette be a képzőművészet rejtelmeibe. Az említettekén kívül számos versében hálásan gondol Birta, Hollok, Tompek, Fejér Pál és Reiff István tanáira is. Mennyi örömet, lázat, mennyi bámulatot, mennyi lelkesedést szívünkbe plántáltak – írja *Ünnepelnek velünk* című versében.

Miután földbirtokos eredetű édesapja 1948-ban elhunyt, Sipos István nevelőapja örökbe fogadta, aki a Nivea Gyár munkása volt. Így aztán munkás eredettel és kellő tudással felvértezve könnyen bejutott 1961-ben a Babeş-Bolyai Tudományegyetem bölcsész karára, magyar-román szakra. A felvételin József Attila költészetéből húzott tételt. Feleletét sok verssel fűszerezte. Vizsgáztató tanára, Jancsó Elemér, a magyar tanszék kiváló vezető professzora, erről azonnal felismerte, hogy Brassóban végzett és Szikszay Jenő volt a magyar tanára. Erős évfolyam volt az övé. Farkas Árpád, Magyar Lajos, Tömöri Péter, Zsehránszky István voltak, többek között, a kollégái. Lajosra is büszke lehet az egyetem. Kitűnő idegenvezetője lehetne Kolozsvár történelmi sírkertjének, a magyar kultúra panteonjának, a Házsongárdi temetőnek. Sokszor tanult ott, feltérképezte történelmi nagyjainkat.

Tanári pályafutását Gidófalván kezdte 1967-ben. Még ebben az évben megnősült, felesége, Suba Mária tanárnő a Kézdivásárhely melletti Nyújtódon tanított. Rövidesen áthelyezték őt is Nyújtódra. Németet is oktatott. Örömmel találkozott itt Vitályos Balázssal, egykori hitoktatójával, aki akkor szabadult politikai fogságából. Emiatt számtalan összetűzése volt igazgatónőjével. Időközben üres lett a brassói családi ház, de nem akarták áthelyezni a Cenk alá. Kénytelen volt a tanügyet ott hagyni, Brassóban a Technica Kisipari Szövetkezetben alkalmazták a személyzeti osztályra. Inasképzéssel, brigád és táncsoport vezetéssel is megbízták. A rendszerváltás után ismét visszatért a tanári pályára,

Brassóban több középiskolában románt, magyart, sőt egy évig latint is tanított. Sikeresen lépkedett egyre feljebb a tanári fokozatokon, majd a Dimitrie Cantemirről írt dolgozatával kiérdemelte a legmagasabb tanügyi első fokozatot. 2003. október 1-én vonult nyugállományba.

Költői krédójával, hitvallásával számos ellenséget szerzett, amit így fogalmazott meg: „Célom; hogy örökkön izzó s gyújtó szikra legyek. Célom: mindent kimondani amit szívemben érzek. Célom: hazámat szolgálni, szeretni bort s leányt, csókból fenni lány ajakára tündöklő, szép szivárványt.”

A rendszerváltás előtti költészetének fő témája a szerelem. Szerelmi lírájára a mélabú jellemző. *Bújocska* című versében ezt olvashatjuk: „Keresem... több éve keresem, de sehol sem találok: a boldogságom sehol sem lelem.”

A 80 éves Sipos Lajos (jobb oldalt) brassói költő köszöntése. Fénykép a Salamon-kónél fiával, Leventével, menyével, Virággal és unokájával Lucával, valamint a szerzővel és nejével is.

Szomorkás a hangulata kiváló képzőművész barátjának, Albert Sanyinak szánt *Van-e feleleted?* költeményének: „Kolozsváron együtt álmotunk jövőt. Bennem az álmok vadmadarak lettek. Benned a színek és

a formák kerámiává, festménnyé elegyedtek.” Timár Margit jeles szobrászművészre emlékezett *Szobraival tiltakozott* című versével: „Midőn börtönök zárt világában annyi ártatlan igazságért imádkozott, Ő a márvány fehér tisztaságával, a Szépséggel: szobraival tiltakozott.” A többi brassói hírességekről sem feledkezett meg. Megjegyezte, míg a világhírű ifj. Halász Gyula büszkén viselte Párizsban a Brassai nevet, addig a brassói Mattis-Teutsch János festőművész Brassót az egyetemes művészettörténetbe emelte. A *függőlegesek apostola* című versében így említi: „Székelynek és világpolgárnak született. A század gyermekeként, mesterek nélkül folyton felfelé: világszínvonalra törekedett.”

Lajos barátom otthonosan mozog a klasszikus zenében is. *Zenei gyónás 28/36 tételben* című versében így vall magáról: „Augusztusban Szent Istvánnak napján Erkel Palotásával ünnepelek, Liszt és Berlioz Rákóczi indulójával, s Brahms Magyar táncaival «részedek».”

A csodádat még várjuk írja Gábor Áronról szóló versében. *Figyelmeztető álom* szerzeményében Zajzoni Rab Istvánt idézi. „A hadak útján haladnak most ketten hősokeket keresve s tán csodákra várva: Csaba királyfi és Zajzon nagy szülötte, hogy nemzetünk ne legyen soha rab vagy árva.”

A sok felejthetetlenül szép hegyi túrákat örökíti meg Szentner Józsefnek, a néhai köztisztelőben álló brassói turistának, Szepi bácsinak dedikált versében, a *Seherezáde vár* címűben. Erről így vall: „Megtelt tudómm fenyvesek illatával s virágok vallottak sokszínű szerelmet.”

Mindenesetre Lajos barátom nem „költőcske”, amit az is igazol, hogy *Festményben újra velünk* című verse szerepel a Jancsik Pál és Krajnik Nagy Károly által válogatott *101 vers Brassóról* című kötetben, többek között olyan költők társaságában mint Áprily Lajos, Reményik Sándor, Bartalis János, Lendvay Éva. A kötetben egyben egymásra talált egyetemi kollégáival is, Farkas Árpáddal, Magyar Lajossal és legjobb barátjával, fiatalon elhunyt brassói költőtársával, Apáthy Gézával. Az említett verset Lajos barátom Leiter Artúr festőművész, szeretett rajztanára, születésének századik évfordulójára írta.

Eredményesen tevékenykedett a brassói magyar közösség kulturális életében is. Néhány évig, 1995-től, az Apáczai Csere János Közművelődési Egyesület alelnöke volt, Bodog Erzsébet elnöklete alatt. Számos előadást tartott változatos kulturális témákkal. Többször jelentkezett a *Brassai TV*-ben, írásai jelentek meg a *Brassói Lapokban*, a *Brassói füzetekben*, az *Enciánban*.

A brassói temetőben nyugvó nagyjainkról szóló kötetét már a bemutatóján elkapták.

Hagyományos, több mint 11 éve tartó csütörtöki sétáinkon rendszeresen jelentkezik verseivel, sőt hosszú versebe szedte a főbb eseményeket.

A Csütörtöki sétálókkal

A járvány okozta sok megszorítás után végre kirándulni lehetett a nyáron. A Salamon-kő völgyébe rendezett kirándulásra Lajos barátom nagy büszkeséggel hozta magával a Budapestről hazalátogató Levente fiát, bájos, szerény menyét, Virágot és aranyos unokáját, a kis hároméves Lucát. A nap is mosolygott amint a kis Luca boldogan röpítette a kavicsokat a turista ösvény melletti csobogó, locsogó patakba. Ezen a kiránduláson örömmel láttam teljesülni Lajos kívánságát, amit fia születésére várva fogalmazott meg 1990-ben kelt versének utolsó szakaszában: „S hol abbahagytam, tán folytatnia kell. Elvesztett ösvényem keresse meg. Legyen elnéző és mosolyogva bocsásson meg tenger tévedésnek. S találja meg, mit soha nem leltem meg: a szerelmet... Az egyetlen lényeket... Álmodja tovább fölriasztott álmom, s ígéretektől terhes lelkemet.” ■

A régi turistalapok válogatott írásai
Encián 1938. május, IV. évfolyam, 5. szám

A Ciuclon-on

A sok esős idő után pénteken és szombaton szép volt az időjárás és így megbeszéltük, hogy vasárnap reggel a 7 órás autóbusszal indulunk és elmegyünk a Ciuclon – Csuklyon-havasra. Vasárnap hajnalban menydörgésre ébredtem és hallom, hogy zuhog odakünn az eső. Megnéztem hány óra? Fél négy volt. Gondoltam a mai kirándulásból nem lesz semmi. De hat órakor hallom, az ablak alatt valaki a nevem kiáltja, hát az egyik túratársam jött azzal, hogy az eső elállt, ki fog derülni, menjünk. Negyed óra alatt fel voltam öltözve, a hátzsisák be volt csomagolva és már indultunk is a másik túratársunkhoz. Felköltöttük, meghagytuk neki, hogy negyed óra alatt legyen készen és jöjjön utánunk. Negyedik túratársunk már nálunk is korábban kelő volt és kiment az autóbushoz, ahol türelmetlenül várt bennünket. Elmúlt a negyed óra, 3 sz. barátunk is; megérkezett, együtt voltunk mind a négyen. 12 perc múlva el is indult velünk a Satulungi - hosszúfalusi társasgépkocsi.

A városból kiérve a nyílegyenes és nyárfákkal szegélyezett betonúton simán gördül ócska tragacsunk, majd a Dârste után betértünk a satulungi rossz mellékútba. A négy egybe épített községen keresztül haladva meg is érkeztünk a végállomásunkra. Leszálltunk és megindultunk a sáros utcán végig, majd letértünk a Garcsin-völgybe vezető útra. Alig hogy elhagytuk a községet és elértük a Köpe fűrészmalomát, ahogyan mondani szokták: megnyíltak az ég csatornái és egy jó záporosó

jól megverte kis csoportunkat. Igaz, nem tartott soká, alig tíz percig, egy darabig pihent, hogy később annál jobban zúdítsa nyakunkba a jó áldást hozó májusi esőt. Gumiköpenyeink is átáztak, már-már majdnem lemondtunk a Ciuclo니 kirándulásról, arra gondoltunk, hogy betérünk a közelben lévő Jonás bácsihoz, megvárjuk az idő jobbrafordulását és visszatérünk. De mire elértük a házat, az eső újra elállt, nem is tértünk be, hanem nekivágtunk a hegyi útnak. Tíz óra volt, amikor Ciucloн sáros mély útján elindultunk felfelé. Nem mentünk sokáig az agyagos kerékvágásban, hanem feltértünk a hegygerincekre és ottan fenyvesek között kissé meredeken haladtunk felfelé. Nemsokára elhagytuk az erdőt, réteken, kaszálókön keresztül vitt utunk. Közben az eső állandóan frissen tartott bennünket, derült, majd borult és sokszor felhőkben járunk, de azért néha napsugár is ért bennünket. Mindenfelé hatalmas rétek, elsőrangú síterepek. A kilátást mindenfelé eltakarják a felhők, csak egyszer-egyszer lebbent széjjel az ég kárpitja és akkor csodás látványban volt részünk. Végre háromnegyed órai kapaszkodás után elértünk a kaszáló rétekből kiemelkedő kúpalakú Ciucloн – Csuklyont. Köröskörül mindenfelé lejtős rétek közül emelkedik ki az 1267 m. magasságú, kúpalakú erdős meredek hegy.

Az eső elállt és mi letáboroztunk. Közvetlen a hegy lábánál a sziklából egy bővizű forrás fakad, melynek vize elsőrangú. Itt ebédeltünk. Az idő kiderült a ködgomolyagok felszálltak, távolból úgy látszott, mintha kergették volna őket. Ebéd után egy körsétát csináltunk.

A messzi hegyek, csodás csúcsok alázatos hódolattal, némán, áhítattal meredtek a kavargó felhőket eregető kék boltozatos ég felé. Az erdők, fenyvesek friss gyanta illattal permetezték tele a levegőt. A hegyek ködöt pipáltak, alattunk felhők kergették egymást, és néha pillanatokra eltakarták előlünk a kilátást, majd újra csodás volt a Piatra-Mare – Nagy-kőhavas felé. Innen nézve a Kőhavas olyan lebilincselő látvány, hogy alig tudunk betelni vele. Körüljártuk az egész Ciucloн – Csuklyont, mindenfelé szép a kilátás. A távolban hegyeink királya a Bucegi, közelebb hozzá, kelet felé a Tóthpál-tető, majd a Ciucaș – Csukás havas csúcsaival.

A zöld fűben mindenütt sok-sok encián kéklík, csodálatos, hogy mennyi van belőle. A fák most zöldülnek és mi megelégedve vígan haladunk. Utunk már visszafelé vezet, nem azon az úton megyünk, amelyiken jöttünk, hanem egy másik gerincen, az előbbivel párhuzamosan.

Innen látjuk a Garcsin és Ósánci völgyet is. Nagyszerű síterület lehet ez télen, le lehet ereszkedni egész Satulung - Hosszúfaluiig. Nagyszerű rétek, kisebb-nagyobb hegyek, váltakozó környezet. Majd elébünk tárulnak a hegyek alatt elterülő falvak. Pompás látvány. Ezután letérünk a fenyves erdőbe és a „Tallian Béla itató” mellett elhaladva a Cigány forrásnál betérünk az ósánci útba. Innen Satulung pár lépésnyire van. Egy darab az autóbusz állomásig, és nemsokára újra a bucaresti műúton robogtunk Braşov felé. ■

Az egykori, fákkal szegélyezett bucaresti út

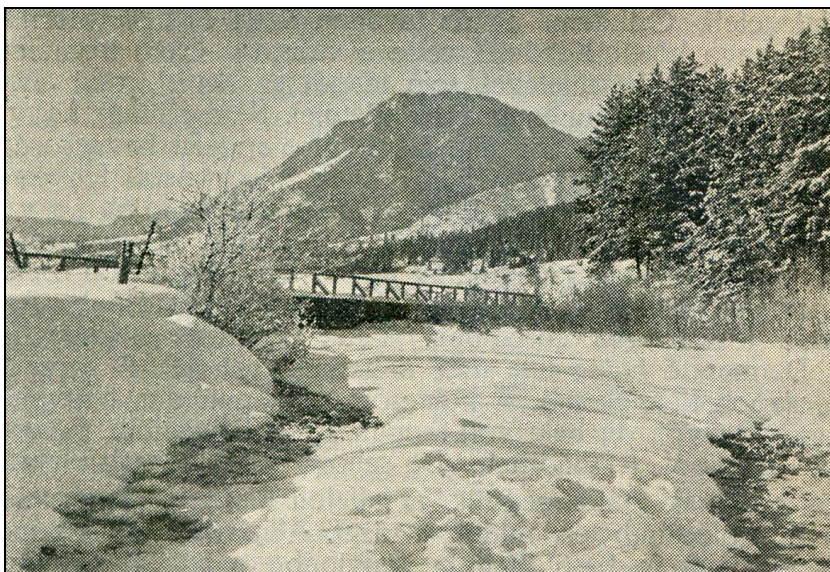
Néhány szó a Csuklyonról

A Csuklyon nevét csak kevesen ismerték és hallották ezelőtt néhány évvel városunkban. Ma is sokan vannak, akik ha hallják, csodálkozva kérdezik, mi az a Csuklyon, hol van az a hegy? Neve csak azóta kezd turistakörökben általánosabban ismertté válni, amióta egyesületünk néhány hivatalos kirándulást rendezett oda. Rengeteg fajta havasi virággal telehintett ideális rétjei, nagyszerű kilátást nyújtó oldalai és a belőle fakadó pompás forrásvize egyszeribe megnyerte turistáink tetszését. Többszöri kirándulás után, hivatalos és nem hivatalos minőségben, mindinkább előtérbe került az a gondolat, hogy a Csuklyon az a hegy, amely Brassó környékén leginkább megfelel egyesületünknek egy turistaház építésének céljaira, s amelyet már évek óta keresünk. E gondolat 1938. október 25-én vált valóra, amikor egyesületünk a Csuklyon kúpjától északra futó hegy gerincén megvásárolta a kiszemelt házhelyet. És mivel a Csuklyon rendkívüli sítérp, s hogy azt már a télfolyamán használhassuk, egy kis melegedő építését határoztuk el, amely a vásárlástól számítva egy hónap múlva, november 26-án, tagjaink lelkes és áldozatkész munkája folytán már készen állott.

Hogyan közelítsük meg és hol is fekszik a Csuklyon? Legcélszerűbb, ha Brassóból a posta mellől induló autóbusszal kiutazunk Hosszúfaluba, a Roşca-féle vendéglőnél levő végállomásig, (útiköltség oda-vissza 30 lei). Innen tovább folytatjuk utunkat a kocsút mellett, és mintegy 10 percnyi séta után mély és széles árokban folydogáló sekélyvizű kispatak hídjához érünk, mely az Ósánci völgy felé tovább haladó kocsutat derékba metszi. A Garcsin-patakából egy mesterségesen elvezetett ág ez, mely a völgy elején levő Köpe-féle fűrészmalomot hajtja. Jobbra fordulunk és a patak bal partján mindenütt a vízzel szembe haladva, először 8–10 házból álló cigány telephez érünk, rajta át haladva hosszú, kes-

keny szép zöldrét fut előttünk, amelyet jobbról sűrű, lucfenyővel borított erdő szegélyez, majd balról a Köpe fűrésztelep és az egy-két éve létesített, s a patak vizéből felfogott fürdő mellett haladunk el. Ezután bokros rész következik, majd a patak állványokon álló facsatornája egészen a hegy lábáig kanyarodik, az ösvény itten meredek, palatörmelekes hegyoldalon visz tovább, majd a patak hirtelen távolodik tőlünk balra, hogy a főmederhez, a kiindulási helyéhez közeledjék. A völgy mind szélesebb lesz, még egy mély árkon haladunk át és néhány perc múlva elérjük a garcsin-völgyi erdészházat. Balra lent hatalmas vízmosság mélyén harsogva siet tova csillogó vizével a Barcaság felé a Garcsin-patak, melynek partján az erdészházzal átellenben, a Csuklyon gerincének lecsapódásánál a Jónás János-féle fűrészmalom áll. Innen vezet az egyik legrövidebb út a Csuklyonra.

A Jónás fűrésztelepre egy a patakon átfektetett keskeny pallón jutunk. Széles, köves vízmossással találjuk magunkat szembe, amelyen előre haladva a fűrésztelep mellett mintegy 30–40 méter jobbra mély erdei út vezet föl a hegyre, amely szekérrel is járható. Ezt az utat követve, az erdőből kiérve a gerincre igyekszünk, s azon haladva előre, a fűrészteleptől számítva 55–65 perc alatt az Encián melegedőhöz érünk.

A Garcsin völgye télen, háttérben a Kis-kőhavas. (Lehmann K. felv.)

A községből egy kocsit is vezet a Garcsin völgyébe, ennek bekezdése 4–5 perccel odább van az előbbinél és autóval is jól járható. Némely helyen párhuzamos a patak túlsó oldalán levő ösvénnyel, s az erdészház előtt egyesülve halad a két út hátra a völgybe. Ezt az utat a falusiak csak fa- és szénaszállításra használják, mert a völgy végében belevész az erdőbe és a kaszáló rétekbe. Az erdészháztól mintegy 20–25 percnyi járásra a kocsit kétfelé ágazik. A balra tartó út a patak hídján át közvetlen a Csuklyon alatt kezd emelkedni és több ágra és ösvényre tagolódva éri el a gerincet. A hegylábától 45–55 percre van szükség, hogy az Encián melegedőt elérjük, miközben nagyszerű, sízésre alkalmas réteken haladunk át.

A Csuklyonra az említett két utón kívül még egy harmadik is vezet Hosszúfaluból, amely a két előbbinél jóval hosszabb, de minden bizonynyal a legkényelmesebb is. Ennek bekezdése Hosszúfalu végében levő Garcsin hídon túl, közvetlen az Ósánci völgy elején levő cigányteleppel szemben van, följárata az út melletti forrásnál kezdődik. Előnye, hogy a kezdettől fogva enyhe emelkedővel halad mindvégig fölfelé a Csuklyonra. Az autóbusz megállótól az Encián melegedőig kb. 2 óra 30–50 percre van szükségünk ezen az úton. Általában ezt az utat leginkább hazatérésnél használjuk, különösen, ha sível vagyunk, mert enyhe lejtője nagyszerűen alkalmas lesiklásra még kezdő sízők számára is.

A fent leírt három utat akarja az Encián főutaknak megtenni és a tavasszal jelzésekkel ellátni. Ezekon kívül még számtalan út és ösvény vezet a Csuklyonra, az Ósánci völgyből és a Garcsin völgyéből is.

A Csuklyon Brassó megye területének déli részére esik és Csernátfaluhoz tartozik közigazgatásilag. A régi országhatár (Tóthpál-tető) északi és mindinkább alacsonyodó gerincének egyik magaslati pontja a Csuklyon. Hogy neve honnan ered? – erre vonatkozólag eddig még nem sikerült érdeklődéseinkre felvilágosítást kapnunk. Mégis két feltevés van. Az egyik szerint a Csuklyon-kúp, amely mindenben hasonlít a csukási Tészla kúpjához, a hegy gerincén hirtelen emelkedik, mint egy 60–70 m magasságig, fenyővel borított oldalával mézszíról úgy néz ki, mint egy fejre való csuklya. A másik feltevésünk onnan ered, hogy az említett Tóthpál-tető nyúlvány, amely délről északnak húzódik, mint főgerinc megtartja eredeti irányát és a Jónás-féle fűrészmalomnál szűnik meg. Ebből a főgerincből, amelyen az Encián terület is fekszik, egy má-

sík gerinc a Csuklyon-kúp keleti oldalából derékszögben ágazik ki, s mint egy 250–300 méter után ugyancsak hirtelen északkeletnek fordul, ezáltal az Ósánci völgy hegy láncolata lesz, míg nyugatról, a főgerinccel párhuzamosan halad és magába zárja az Arapa-völgyet. E kiágazó gerinc lehúzódik aztán egészen Hosszúfalugig, s képezi a Garcsin-völgy bejáratát is, és az említett harmadik út feljárata és útja is ezen a gerincen vonul végig. Ha már most ezt a geológiai képződményt nézzük, az egész úgy hat, mintha egy hatalmas könyök, vagy csukló volna, ebből is levezethető a Csuklyon elnevezés.

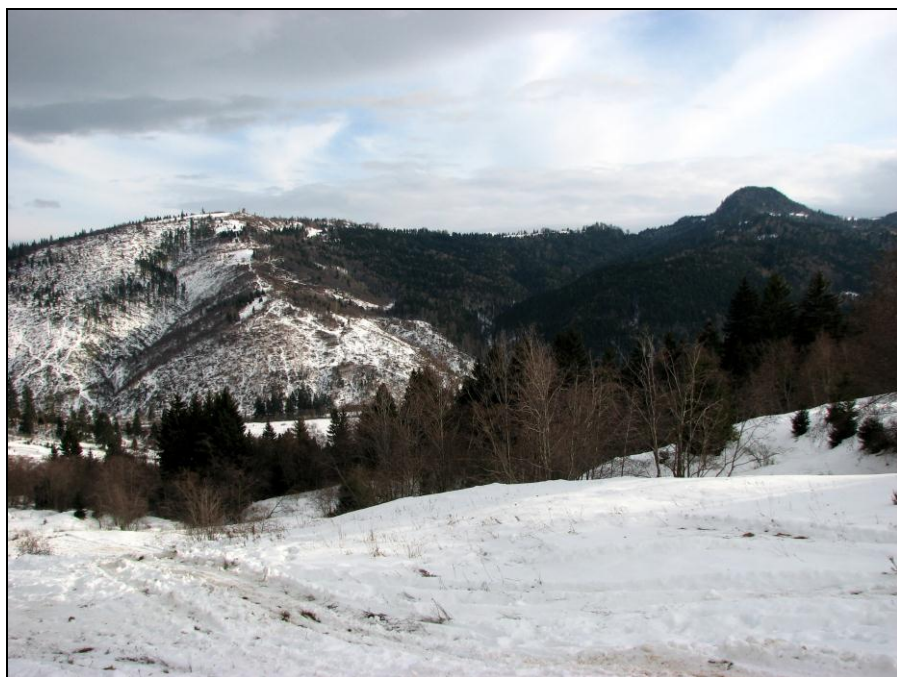
Kilátás a csuklyoni Encián területről a Nagy-kőhavasra.
Háttérben a Bucsecs körvonalai. (Balló Á. felvétele)

A Csuklyon nevével és leírásával környékünk turistairodalmában még nem találkoztunk, pedig mint kiránduló és sízőhely elsőrangú. Az a nagyszerű panoráma, amely a Csuklyonról elébünk tárul, minden biztonnal megkap minden érzékeny turista lelket. Átellenben a Nagy-kőhavas keleti oldala mint roppant szikla bástya omlik alá meredeken, szaggatottan a Garcsin völgyébe, folytatása észak felé mint a Garcsin-völgyet alkotó hegyek, egymásután következnek a Kis-kőhavas, Pergelt-

tető, Hegyes-hegy, délről a völgyet elzáró Tóthpál-tető kopasz feje hívogat, a háttérben pedig a Bucsecs fenséges ormai emelkednek az ég felé, keletre pedig a Csukás impozáns tömbje. Lassan fordulunk északnak szemünk a Tészla kúpja után a Dong-havason siklik tova, majd feltűnnek a Barcaság keleti csücskében levő falvak. Távolabb a székely vidék hegyei vesznek el a lila ködben. S végül észak-nyugatra a mindinkább terjeszkedő Brassó külvárosának házai látszanak a párás légen át.

A környék megközelíthetősége, nagyszerűsége és csendes fekvése miatt reméljük mi Encián turisták, hogy szívós munkával sikerülni fog Brassó turistáival megkedveltetni és megszerettetni a Csuklyont, amelyet ma még csak olyan kevesen ismernek.

Ördögh Sándor ■

A Százforintos, az Arapa völgye, a Szén-hegy és a Csuklyon

A régi turistalapok válogatott írásai
Encián 1939. december, V. évfolyam, 12. szám

A csuklyoni melegedő

Tavaly nyáron elhatároztuk, hogy a Csuklyon havason területet vásárolunk és idővel, – ha anyagi körülményeink megengedik, egy menedékházat építünk.

A területvásárlás létre is jött és ezáltal a Csuklyon-havas legszebb részének lettünk tulajdonosai. Jó sítérp, a közelben jóvízű forrás, szép kilátás a környező hegyekre, egyszóval minden megvan e helyen, a mi egy menedékház építésének előfeltétele.

Egy nagyobb szabású építkezésbe még nem vághattunk bele, a tenyerünket viszont csiklandozta a munka láza, így elhatároztuk, hogy egy melegedőt építünk, ahol télen meleg hajlékban, tető alatt pihenhet a síző.

A munka megindult. Tagjaink színe-java kivette részét a munkából. Döntötték a fát, ásták és hordták a földet, cipelték a deszkákat, kátránypapírt, ajtót, ablakot. És a mikor a ház készen állott, igyekeztek belülről is barátságossá, kényelmessé tenni azt. Főzőkályha, edények, padok asztal, kényelmes fekvőhelyek várták itt a sízőt, a turistát, aki, ha belépett az ajtón, egy igazi turistatanyán találta magát. A falakon képek, térképek, minden tárgy a látogatók kedvességéről tanúskodott. Szerezzel jártunk oda sízni, kirándulni, szombat estéken mindig voltak többen is a házban, síztek a holdsütötte réteken, sőt Szilveszter éjszakáján is egy nagyobb társaság volt fent.

Aztán jött egy tavaszi vasárnap, amikor a felmenők a házat, a mi melegedő kunyhónkat feltörve találták. Kisebb rongálások egyéb semmi. Pár hétre rá újabb betörés, amikor minden megmozdíthatót, kályhától az utolsó kanálig elvittek. Következő alkalommal már az ablakrámak kerültek sorra, azután az ajtó sarokvasát lopták el. Az ajtó tárva-nyitva, asztal padok összetörve, a falakról a képek a tapéta letépvé, a tetőt védő kátránypapír leszedve. Pusztá rom a ház tája... Már menedé-

ket sem nyújtott a mi melegedőnk, a tetőn át az eső is a nyakunkba csepegett.

Ez év őszén elhatároztuk, hogy a melegedőt újra rendbe hozzuk. Újabb munkanap, őszi havazásban cipelőzködés. Fűrész, fejsze, 4 tekercs kátránypapír és sok apróság vándorol fel a Csuklyon-havasra. Köröskörül hó borít mindent, hideg szél járja át a kifáradt testeket. A munka mégis megindul. Fűrész zenél, fejsze csattog, kalapács kattog, itt a tetőt fedik, amott a tüzet élesztik, a munka hevében észre sem vesszük, hogy már alkonyodik. Es mire a Nap leáldozik, és az égen kigyúlnak a csillagok, a ház újra készen áll a turisták befogadására. Felkattanak a turista lámpák és fáradtan, de boldog tudattal jön le 10 turista a Csuklyonkáról, ahol a turistaság szent céljait egy napi munkával szolgálták. Még a társasgépkocsiban is arról beszélgetnek, hogy milyen jól főz az új kályha, milyen jól zár az új furfangos zár és milyen jó, hogy megmaradt még egy tekercs kátránypapír. És dicsérik egymás munkáját...

... A rákövetkező héten négy természetjáró a házat újra üresen találta. Furfangos zár feltörve. Kályha, egy tekercs kátránypapír ellopva...

T. ■

A Pünkösdi rózsza menedékház avatója, 2011. augusztus 6-án

Az ENCIÁN vicces oldala

Ne vessünk együtt a turistákon!

Turisták mesélik

Tolmácsként tanulok Romániában. Az egyetlen vizsga, amin nem mentem át, az a magyar nyelvvizsga. Nem is lenne olyan nagy baj, ha nem lennék magyar anyanyelvű.

*

A vonaton egy rövid időre elaludtam. Amikor felébredtem, mindenki furcsa mosollyal nézett rám. Még mindig nem tudom, hogy mit követtem el.

*

Ausztráliában nyaraltam, és az egyik éjszaka egy óriási rovar mászott be az ágyamba, majd hirtelen eltűnt, és soha többé találtam meg. Ez volt életem legborzasztóbb éjszakája.

*

Recepciósként dolgozom egy tengerparti szállodában. Ma a vendégek beírtak a panaszkönyvbe, hogy a tengerben a víz túl sós volt.

*

Az Új Évet Rio de Janieróban ünnepeltem. Éjfél előtt felmentem a szállodai szobába a fényképezőgéperért, hogy meg tudjam örökíteni a tűzijátékot. 3 órára beragadtam a liftben. Boldog új évet!

*

Allergiás vagyok a tengervízzel. Egész életemben Tahitin éltem.

Ez is megesett...

Két hegymászó nehezen, de felérnek a Mount Everest-re. Egyik:

– Végre felértünk ide, és végre kitűzhetjük országunk zászlaját!
Vedd elő gyorsan!

– Én?! Azt hittem nálad van!

*

Egy apa levele a Balatonnál nyaraló fiának.

„Drága fiacskám! Mellékelten küldöm neked a kért 1000 forintot. De felhívom a figyelmedet, hogy az ezret nem négy nullával írják, csak hárommal.”

*

Móricka hazajön nagy utazásáról, és a barátainak mexikói élményeiről mesél.

– Szörnyű dolog történt ott... Képzeljétek a helyzetet: indiánok jobbról, indiánok balról, indiánok előttem, indiánok a hátam mögött... Be voltam teljesen kerítve...

– És mit csináltál?

– Mit-mit? Megvettem az egyik takarót, amit árultak.

*

Az amerikai humorista Bob Hope, körútja egyik állomásán ezt találta mondani:

– A szállodában olyan kicsi a szobám, hogy a patkányoknak is csapott a válla.

A szálloda igazgatósága nem volt túl lelkes, Hope menedzserét megfenyegették, hogy beperelik, ha nem kér bocsánatot a hallgatóság előtt. Másnap aztán Hope így kezdte a műsorát:

– Elnézést kérek a szállodától, tegnap azt mondtam, hogy a szobámban a patkányoknak csapott a válla. Nem az...

*

Mórickák Olaszországban nyaraltak. Miután hazajöttek, a feleség barátnője így fordul az asszonyhoz:

– Na, mesélj, mit láttatok?

– Láttuk például Pompejít.

– Na, és milyen?

– Szép, szép – feleli az asszony –, de már ráférne egy kis felújítás...

*

A kapitány bejegyzése a hajónaplóban:

„Az első tiszt ma be volt rúgva!”

Másnap az első tiszt bejegyzése olvasható:

„A kapitány ma nem volt berúgva...”

*

Pistike úszni tanul a Balatonban. Nem nagyon megy neki, többször is vizet nyel, bár élvezzi a lubickolást.

– Na, Pistike, maradjunk még? - kérdi az apja.

– Nem!

– Miért?

– Már nem vagyok szomjas!

*

– Tessék má’ megmondani, hány óra van most Hawaii-on!

– 6.55 reggel, a mai napon.

– Mé’? Máskor több van?

*

– Üdvözlöm, XY vagyok, miben segíthetek?

– A kollégája a 198-on a nemzetközi tudakozóra irányított, amikor a Római Fürdő telefonszámát kértem!

*

Napok óta bolyong két halálosan kimerült utazó a sivatagban, amikor végre feltűnik egy pálmafa. Az árnyékban földre rogyva egyikük benyúl a zsebébe, és egy zacskófélét vesz elő. Rekedten, a szomjúságtól cserepes ajkakkal kérdezi társát:

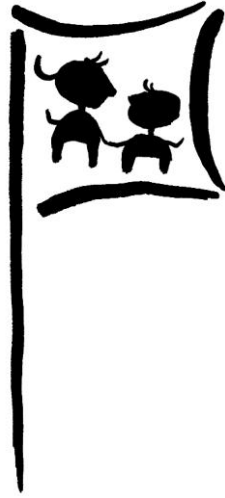
– Nincs kedved egy kis sós mandulát ropogtatni?

*

Ernest Shackleton 1912-es antarktiszi expedíciója előtt ezzel a reklámmal keresett társakat: *„Egy veszélyes utazáshoz keresek férfiakat. Alacsony munkabér, harapós hideg, hosszú hónapok a teljes sötétségben, állandó veszély, a biztonságos visszatérés kérdéses. Sikeres visszatérés esetén a hírnév és a dicsőség garantált.”*

Ha napjainkban egy reklámügynökségen keresztül adná fel ezt a hirdetést, az valahogy így nézne ki: *„Egy kalandos utazáshoz keresünk résztvevőket. Alacsony útiköltség, gyönyörű látnivalók, mókás éjszakák, jégszobor kiállítások megtekintése. Ingyenes utazási biztosítással! Kerüljön Ön is a magazinok címlapjára!”* ■

GYEREKOLDAL

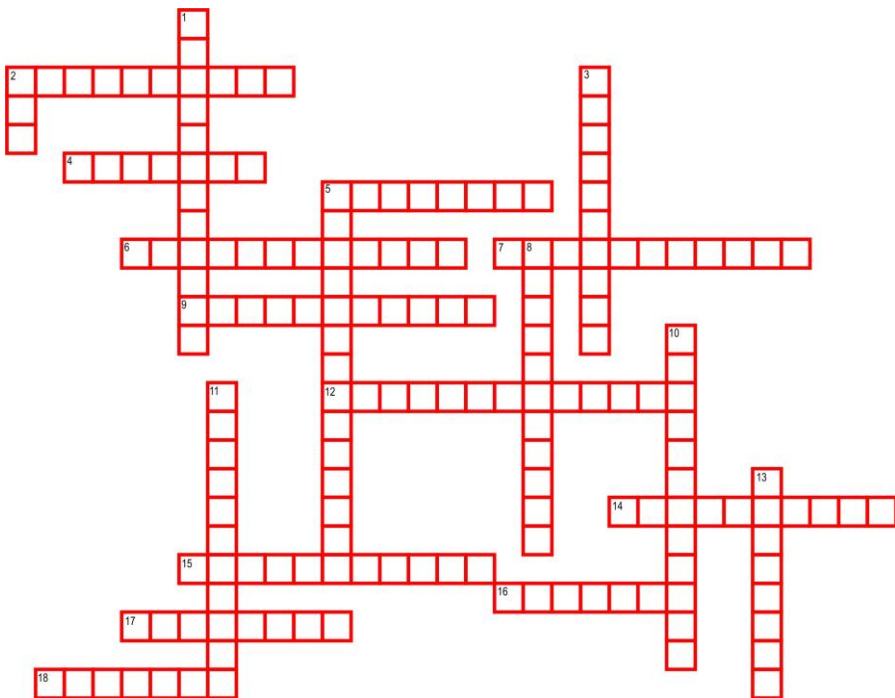

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

A III. Lehmann Károly Teljesítménytúra két feladata

1. Az építkezést vállalkozó vezette.
2. Az emlékoszlophoz 270 000 kg faragott követ szállítottak, 27 va-
gonnal kolozsmonostori kőbányájából.

III. Lehmann Károly TT. 2021. 10.17. BETHLEN GÁBOR 2019			◆	SZICILIAI VÁROS	HOSSZÚSÁG JELE	... CSERE JÁNOS	A MADARAK KIRÁLYA	NITROGÉN VEGYJELE	◆
	1								E
	ENERGIA JELE		PASCAL RÖVIDEN MAGYAR AUTÓJEL				ELLENÁLLÁS JELE		
	TIBET KÖZPONTJA						SÁTOR, NÉMETÜL		
MURAKÖZI NÉP									
◆	2	OSZTRÁK AUTÓJEL	IGENÉVI KÉPZŐ A MAGASBA		ZENEI HANG		... GROB (MAGYBAN)		
EREDETI SZÉF					ÁRAMERŐSSÉG JELE		KÖNYÖRÖG, KÉRLEL		
				TAGOLT					
				BABA MONDIAI					
MÁLTA AUTÓJELE		FINN TELEPÜLÉS ELEKTRON JELE			... NIELSEN				
					RÓMÁBAN ÖT				
◆	I							ÖTVEN RÓMÁBAN	

Vízszintes:

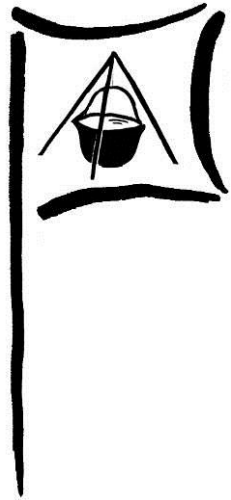
2. Kit ábrázol a szobor?
4. Ezzel robbantották fel a szobrot.
5. Itt robbantott még az Árpád-szobor merénylője.
6. A miniszter, aki felavatta a szobrot.
7. Ennek a királynak a Halászbástyán emeltek lovasszobrot.
9. Ő javasolta a szobor helyét.
12. Ahol először rongálták meg a szobrot.
14. A hónap, amikor a szobrot felrobbantották.
15. A terrorista, aki felrobbantotta a szobrot.
16. Az szobor összeomlásának oka.
17. Ide épült fel a szobor.
18. Mi volt az EKE ajándéka?

Függőleges:

1. A szobor ezzel is el volt látva.
2. Az ország hány pontján emeltek emlékművet 1896-ban?
3. Erre az ünnepre leplezték le a szobrot.
5. Borcsa Mihály bácsfalusi lelkész osztogatta a szoborállítás emlékére.
8. Akik ellenezték a szobor felállítását.
10. Ennek hatására robbantották fel másodszor a szobrot.
11. Ennek a templomnak az udvarán található a szobor feje.
13. A hónap, amikor a szobor összedőlt.

Rejtvényfejtés a Cenken

Köpe Dávid
david.kope@scoala2bv.ro

Tárkonyos véresleves

Hozzávalók: 1 kg véresmájjas-hurka¹⁵ (töltött vastaghurka), 4 l víz, 1 fej hagyma, 2 db. murok, 100 gr (5 kanálnyi) rizskása, 2 kanál liszt, 1 dl tej, 1 kanál ecet, 1 kis kanál só, ecetes levéltárkony.

Elkészítés: A forró vízzel óvatosan leöblített véresmájjas-hurkát sós forró vízbe tesszük és az apróra vágott hagymával, valamint a karikára vágott murokkal 20 percet főzzük közepes tűzön (7-es fokozaton), majd beletesszük a mosott rizskását.

Még főzzük 10 percet, majd félre húzzuk a tűzről és beleöntjük a lisztből, ecetből, tejből készült eresztéket (habarékot), és még egyszer felzubbantjuk a tűzön.

A felszeletelt véresmájással és az apróra vágott levéltárkonyal tállaljuk. Mellé reszelt tormát vagy mustárt kínálunk. A felszeletelt véresmájjas-hurkát lehet külön is tálalni.

A tárkonyos véresleves egyike a hétfalusi csángók kiadós, laktató, téli egytányérosainak. ■

¹⁵ A csángók erre a célra főzővérest is készítettek, amit a végébe töltöttek. Egy fej hagymát s a kövérebb húst, a vért, a maradék belső szerveket vágta apróra, 4 főzővéreshez negyed kiló főtlen rizst tettek, csomborral, sóval, borsal ízesítették. A *véresmájjas* kifejezést a véres hurkára használták.

BESZÁMOLÓ

Fekete Magda
feketemagda@yahoo.com

Tavaszi túra a Csíki-havasokban

ÉLMÉNYBESZÁMOLÓ

A 32-es határvadászok emlékútján járva...

A Gyimeseket igen-igen vendégszerető emberek lakják

A tavaszi fáradtság legjobb ellenszere a friss levegő és a mozgás a szabadban.

Nemrégiben, Szent György-napkor, a Gyimesekben jártunk. Mi késztetett arra, hogy ezt az útvonalat válasszuk túrázásra, kirándulásra? Régóta fel szeretnénk volna fedezni magunknak a vidéket. 2020-ban az EKE vándortábora a Gyimesek felfedezését kínálta, ami kapóra jött, be is iratkoztunk, de a váratlan járvány miatt a tábori túrázás nem valósulhatott meg.

Így ezzel az úttal régóta dédelgetett álmunkat váltottuk valóra nagy elégedettséggel.

Hogy miért a Gyimesek? Mert nemcsak földrajzilag változatos és gazdag tájegység, történelmileg is sűrűn érték itt egymást az események, lévén, hogy több alkalommal is Magyarország ezeréves határát jelentette. A gyimesi átkelőhely sokat tudna mesélni, ha megszólalna. De nem teheti. Ezért magunknak kell utánajárnunk, megtapasztalnunk mit rejt ez a különös táj.

Sűrű itt a levegő, különleges erővonalak, energiák fonják körbe a tájban szemlélődőt. Borospatakán, a skanzenben vendégfogadóink ki is mondják ezt a megérzést: a hely pozitív telítettsége szívbeli könnyedséget, egy másfajta, derűs létállapot eredményez az erre fogékony léleknek, ami a Kárpátokon belül érve már nem tapasztalható. Elillan, szétfoszlik, mint egy tünemény.

A borospataki skanzenben

Hadszínturistaként érkezünk Gyimesfelsőlokra és minden csúcsra egy esetleges egykori lőállást, bunkert képzelünk. Készültünk a vidékből: az EKE-bakancs sorozat 9. füzete (szerk. dr. Kovács Lehel-István, 2019) a leggyakrabban forgatott kiadvány odahaza, Sebő Ödön *A halálraitélt zászlóalj* kötete is kötelező olvasmány. Emellett internetes anyagok (filmek, rövidfilmek, csoportok, rendezvények felkeresése) gyarapítják a tudást, keltik a kedvet a táj alaposabb megismeréséhez.

Mert igen, kegyeleti célzattal végig szeretnénk járni a 32-es határvadászok egykori visszavonulási útvonalát.

A lassan 10 éve kiépített, emlékkereszttel és tájékoztató táblákkal ellátott emlékút Hidegség-pataka és Csíkszentdomokos között húzódik. Ezen az útvonalon vezette ki a második világháború idején, 1944-ben Sebő Ödön főhadnagy katonáit az oroszok gyűrűjéből.

32-es határvadászok emlékútja

És így élünk meg egy darabka történelmet. Ami egyszerre kikapcsolódás, feltöltődés, a tavasz friss lehelete s kegyeleti jellegű zarándoklat.

Nagyszerű körülmények fogadnak a hidegségi *Fatányéros* panzióban. Mi szem szájnak ingere, fáradt testnek enyhe... megkapjuk itt. A házias ízek elbűvölnek, a frissen sült pityókás kenyér íze mennyei. A panzió szomszédságból indul az emléktúra. Azon gondolkodom az úton felfele menet, ejsze nem az Úr tette véletlenszerűen útba a fogadót...

Kovács patakához érve letérünk az aszfaltozott útról, hogy a sárga kereszt turistajelzést követve közelítsük meg a célunkat. A határvadászok útvjáról szóló tájékoztató tábla Sebő Ödön könyvéből vett idézet. A főhadnagy visszaemlékezései alapján jól beazonosított pontokon egy-egy Sebő-idézet vezeti utunkat fölfelé és gondolatban vissza a múltba.

A Kovács patakán

Közepes nehézségi túraként tünteti fel az EKE-bakancs füzetke, ennek ellenére én enyhe aggodalommal nézek a nap elé. Van köztük 7 éves kisgyerek, nem túrázó útitárs is.

Nagy lendülettel szaladunk neki a hegynek. Közel háromórányi gyaloglás után, amint a meredek erdei emelkedőt elhagyjuk, rendeljük el az első hosszabb pihenőt a Kondra kereszt alatti tisztáson. Itt még nincs szél, nincs hideg, egészen kellemes ülni a lábán száradt hosszú-

szálú fűben. Bár kásás hófoltokon gyalogolunk és jéglemez ropog a talpunk alatt, körülöttünk virágzik a tavasz: hóvirág, csillagvirág, vadorgona, ibolya, kankalin, orvosi tüdőfű, pirosló hunyor bólintgat a tájban.

Pihenő a tető alatt

A Kondra-kereszt körül nincs hó, viszont éles és hideg szél fúj. Nagyon elkel a szélkabát, a kapucni. Fejet hajtunk az elesett katonák emlékére állított fakereszt előtt, majd szétnézünk a tájban. A távolban a Hidegség fenséges látképe a gyimesi dombok között. Egy csoportfotó erejéig maradunk még a csípős szélfúvásban, majd máris indulunk visszafelé a Naskalatra vezető úton. Itt már komoly havat hordott össze a szél, néha térdig süpped a lábunk. És itt találkozunk először jókora medvenyomokkal.

A 32-es túravonal és a Naskalatra vezető út elágazása előtt elfogyasztjuk ebédünket, kifújuk magunkat és azzal biztatjuk egymást, hogy a nehezen túl vagyunk. Innen már csak egy séta az egész.

Az elágazás után, enyhén emelkedő erdei úton haladunk tovább. Azon csodálkozunk, hogy egy lánctalpas jármű nyomta el a havat. Jó iramban érjük el a Rez-tetőt s már ereszkedünk is a Jégverem irányába, amikor hirtelen kidöntött fenyők állják az utunkat...

A felújított Kondra-keresztnél

Csoportkép a Kondra-keresztnél

Panoráma

Amikor az út és a jelzés eltűnik...

...akkor döbben meg a tapasztalatlan turista. 1300 m magasan járunk a Csíki-havasokban amikor egyszerre elfogy az út a lábunk alól. Előttünk kidőlt szálfák tornyosulnak, a völgybe nem lehet lelátni. Jobbról sűrű fenyőtorlasz, balról ritkásabb széldöntés. Próbáljuk megkerülni jobbról, de a felderítő azzal jön vissza, hogy lehetetlen átjutni. A bal oldali kerülő ígéretesebbnek mutatkozik bár becsléseink szerint több hektáron feketnek ezek az akadályok. Közéjük a szél combközépig hordta a havat. Gyorsan kell dönteni a nap rég elhagyta a delet. A túravezető előremegy, utat térképezni. Rövid tanácskozás után baloldalt kezdünk ereszkedni azzal a gondolattal, hogy a torlaszt megkerülve visszakapaszkodunk a 32-es emléktúra útvonalára. Hamarosan kiderül, hogy a terv kivitelezhetetlen az egymás hegyén-hátán fekvő fák miatt. Ekkor döntünk úgy, hogy a baloldali völgy vízmosásain ereszkedünk le, s a patakok folyását követve csak lejutunk a hegyről... A tervezett útvonal valahol a fejünk fölött fut kitaposott ösvényeivel, jelzőtábláival, gyönyörű kilátóival...

Emberpróbáló küzdelem kezdődik. Minden lépést ki kell számítani. Veszélyes és omladozó a terep, csúszósak és ingatagok az egymásra dőlt fatörzsek, szúrós, visszacsapó ágak karmolnak össze, fenyőcsutkák szagatják a ruhaszövetet. Nagy segítséget jelentenek a mászóbotok. Óvatosan tempózva, a földet tapogatva lépünk magunk elé. Akrobata módjára egyensúlyozunk a gömbfákon.

A gyermekek szemfülesebbek, ritmusosan, vigyázva haladnak befelé.

Amikor már nem akar véget érni a susnyákos, azzal biztatgatjuk magunkat, hogy ha a sötétben haladó, hátuk mögött ellenséggel vonuló egykori elcsigázott katonáknak sikerült a hegyről lejutniuk, akkor mi, jóltáplált, pihent nappali turisták is tegyünk eleget a „küldetésnek”. Emellett azért úgy érezzük, kissé megállt az idő, egy örökkévalóságnak tűnik a lefele út.

Kidólt fák között...

A sűrűből kiérve a hóban siketfajd nyomaira lelünk. Nem késik megjelenni a friss medvényom sem. Kicsi medvebocstappancsok futnak mellette. Másfél órán át tart a menekülés-üldözés, ott vonulhat valahol előttünk a vízmosáson, a csapáson lefelé. Hangoskodunk, füttyentgetünk, hogy elriasszuk.

S közben egy ideje kísér az az érzés, amikor fogalmad sincs hol vagy, a modern technika nem segít, a térerő gyenge, telefonkészüléked lemerült s a vadállatok birodalmát zavarod. Közel egy kilométeres botladozás után bukkanunk először emberi kéz nyomára. A patakmedrekben ugyanis megkezdődött az bedólt fák kitermelése. Ekkor már többször is pihenőt tartunk.

A Rézégés pataka, később a Bábászó pataka medrében gyalogolunk. A patakmederben a tavaszi olvadás miatt egyre dúsabb a vízhozam. Most bizonyít a drága pénzért megvett bakancs. Köves-latyakos-sarasvizes terepen ereszkedünk le a erdőből átható fenyőgyantaszagban és

fenyőpintyek trillái közepette. A kis sarkokban, amelyeket megvilágít a nap, libapimpó bontja szirmait.

Finom forrásvízzel kínál az erdőből ember, jólesik. Útbaigazítást kérünk, miközben végig tudatában vagyunk, hogy a túravonallal párhuzamosan haladunk kifelé az erdőből, néhány méterrel alábbi fekvésben. Gyanítjuk, hogy a Bábaszó medrében ereszkedve, az eredeti visszavonulási útvonalra tévedtünk, mert az út Csíkszenttamás irányába visz. Anno ide értek le Sebő főhadnagy katonái is.

Fatemető állatnyomokkal

Az idő azonban ugyancsak előrehaladott, napnyugtával érünk le a völgybe. Úgy döntünk, a legrövidebb úton ereszkedünk be Domokosra, ahol várnak ránk a reggeli órákban a Hidegségből áthozott személygépkocsik. Átvágunk jobb oldalt a dombokon. Leírhatatlan szépségű táj tárul elénk: jobbról az Öcsém havasa, az Egyes-kő, a Nagyhagymás-hegység tekint ránk, előttünk fekszik az egész Felcsíki-medence, balról

a távolban a Hargita tömbje magasodik. Áhítattal hallgatunk. Fényképezünk, hogy ilyen formában is elraktározzuk az élményt.

Hallgatagon ereszkedünk a dombról. Csíkszentdomokos látványa a sűrűsödő alkonyatban olyan *mint egy tányér gőzölgő krumplipaprikás*. Vékonyan húzódó ködréteg lebeg a falu fölött a narancssárga naplementében. A gyermekek még türelmesen meghallgatják miért *elátkozott falu* ez a takaros település.

Csíkszentdomokos felé...

9 órára érünk be a községháza elé. Még egy utolsó csoportfotóra futja az erőnkből. A gyönyörű népviseleteket felvonultató fotókiállítást alaposan megnézni már nem jut idő, erő, nappali világ.

10 órakor érünk szállásra. Vendéglátóink, zárás után egy órával megértően mosolyogva közlik, persze, hogy van vacsora, tudják ők, mit jelent ez a túra, hányra is ér vissza a kedves vendég...

3. napunk a Gyimesekben

Nem telik tétlenül. Gyimesbükkben szemrevételezzük az ezeréves határt, a legkeletibb vasúti őrházat, alatta a bunkert, a tankcsapdákat. Sajnos, a múzeum nincs nyitva. Felmászunk a Rákóczi-várhoz, szétnézünk a tájban, tetőket, állásokat próbálunk beazonosítani.

A Rákóczi-várban

Gyimesi táj

Átellenben a Kontumáci-kápolna amelyet Mária Terézia kérésére építettek 1782-ben. Előtte a gyimesi vesztegzárház romjai, ahová karanténba zárták a keleti átkelőkön Erdélybe érkezőket. Alaposan megnézzük magunknak.

Palánkán felkeressük Emil Rebreanu sírhelyét. Az elesett orosz katonák számára is van obeliszk emelve. Próbálunk emlékezni középiskolás olvasmányunkra, de Liviu Rebreanu *Akasztottak erdeje* regényének világából csak jelenetek rémlenek.

Még jut idő felkeresni a borospataki skanzent. Melegszívű, mesélős emberek fogadnak és vezetnek körbe. Egy újabb adag lokális történelemórának lehetünk részesei. A Gyimesek vidékének egykori épített öröksége, használati, berendezési tárgyai, bútorai, népviselete csodálható meg e rendhagyó néprajzi múzeumban. Szász Mária körbevezet, magyaráz, mesél. Felbecsülhetetlen szellemi és tárgyi örökség felelős felügyelőiként hűségesen mentik, őrzik és örökítik át az utókornak a hajdani paraszti világ e gazdag lenyomatát.

A bobpálya

Fiataljaink kedvéért még egy utolsó megállást eszközölünk ki a SkiGyimes bobbálya alatt. A szórakozóhely teljes kapacitással működik. Sok a lazítani vágyó ember, honfitársaink virágvasárnapot ülnek.

A csíkszépvízi Kassay Fogadóban traktamentoljuk magunkat változott finomságokkal. Kiszállásunk végére értünk, úgy nézem mindenki elégedett. Már új úticélokról is szó esik, a tervezésbe a tavaszi túrán megtapasztalt nehézségeket is beleszőjük.

Szemből, az úton átellenben Szent László figyel. ■

Gyimes visszavár...

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

A III. Lehmann Károly Teljesítménytúra

ÉLMÉNYBESZÁMOLÓ **Az Árpád-szobor emlékére...**

125 évvel ezelőtt, 1896. október 18-án avatták fel a Cenk-tetőn a millenniumi emlékművet, a magyar honfoglaló vitéz szobrát, amely a köztudatban Árpád-szoborként ívódott be.

Ennek emlékére szervezte meg vasárnap, 2021. október 17-én az EKE Brassó a III. Lehmann Károly Teljesítménytúrát a Cenkre.

Október 9-én, a teljesítménytúra előtt egy héttel hat személy végigjárta az útvonalat, kijelölte az ellenőrző pontok helyét, megbeszélte a tennivalókat, megszervezte a túrát. Közös vacsora mellett nemcsak a túrázók által megoldandó feladatlapokat beszéltek meg, hanem felelevenítették az I. és a II. Lehmann Károly Teljesítménytúra viszontagságait is.

A III. Lehmann Károly Teljesítménytúrára 45-en jelentkeztek be ötödikestől kezdve nyugdíjasig.

Sajnos Brassó városa és környéke közben piros zónába került, így a COVID-szabályoknak megfelelően csak oltásigazolással rendelkezők vehettek részt a túrán, és csak maximum tízes csoportokba szerveződve lehetett kimenni a hegyre.

Egy hét esős idő után, ha a fellegek nem is mentek el teljesen, és vasárnap reggel köd is fogadott, meglehetősen szép őszi időjárásra ébredtünk. A szombati eső ellenére, egy csepp sem esette, sőt néha a Nap is kikandikált a felhők között.

A Takácsok bástyájánál találkoztunk 10 órakor, ahol Kovács Lehel István EKE-elnök egy rövid előadást tartott az Árpád-szoborról, majd kiosztotta a teljesítménytúra útleírását, térképét tartalmazó Keresz-

tény-havasról szóló EKE-bakancsot, mindenki csokoládét kapott az útra, és tízes csoportokba szerveződött a társaság.

Alternatív útként határoztuk meg a Lovagok útját, a Gábornylépcsőt, valamint a Szerpentes utat, hogy ne legyen zsúfoltság a hegyen, tudjuk rendesen betartani a járványügyi előírásokat.

A szintidőt 1 órában határoztuk meg, s megbeszéltük, hogy fent a kilátónál, illetve az Árpád-szobor talapzatánál mindenki bevár mindenkit.

A túrázók 10.30-kor indultak el. Siettek az ellenőrző pontokhoz, ahol feladatlapokat kaptak, a rajtuk lévő Árpád-szoborral kapcsolatos feladatokat, keresztrejtvényeket meg kellett oldani, ezért volt jó figyelni az előadáson.

A felmenés jól sikerült, volt közöttünk olyan edzett személy is, aki 18 perc alatt szaladt fel a Cenkre, de az 1 órás szintidőt kivétel nélkül mindenki tudta teljesíteni. A túraleírás és a jelzőtábla tanúsága szerint is a Brassó – Cenk-tető útvonal 1 óra alatt teljesíthető.

A tetőn jól fogott a szendvics és a forró tea is.

Az EKE-bakancs és a csokoládé kiosztása

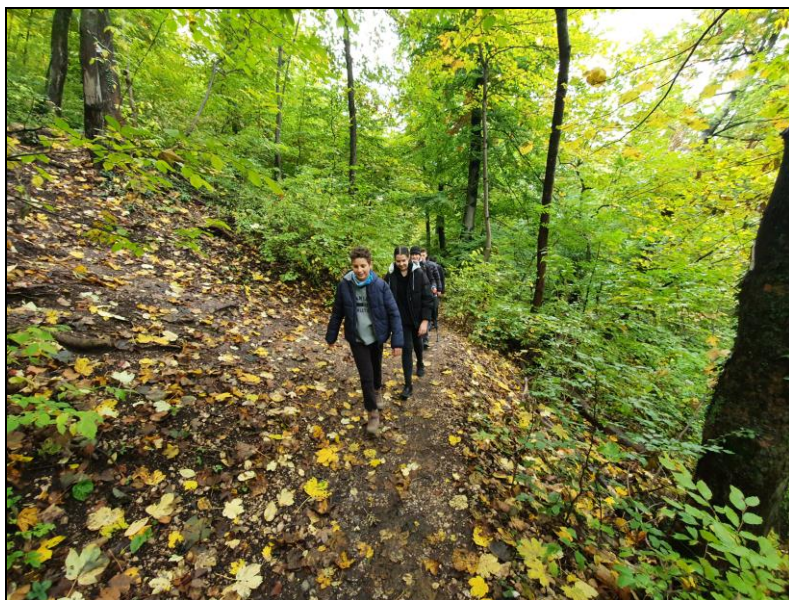
Készülődés

Feladatlapok kiosztása

Előadás a Takácsok bástyájánál

Indulás az őszi erdőbe

Teljesítménytúrázók

Fölöttünk és a város fölött a libegő

Feladatlap az első ellenőrző pontnál

Tanácskozás a csúcs előtt

Szendvicsevés a kilátó mellett

Csapatunk egy része a Kilátón

Csapatunk egy része a Kilátón, Brassó ködben úszik

Tisztelgés Árpád előtt: csapatunk egy része az Árpád-szobor talapzatának megmaradt részénél

Feladatmegoldás az Árpád-szobor talapzatán

Feladatmegoldás az utolsó ellenőrző pontnál

A Cenk-tetőn, az Árpád-szobor talapzatán Kovács Lehel István az Árpád-szoborról írt könyvét mutatta be, ennek kapcsán mesélt érdekességekről a szoborral kapcsolatosan, valamint – természetesen – tippeket adott az újabb feladatlapokkal kapcsolatosan.

A lefele utat ismét alternatívákban határoztuk meg, a Szerpentes úton, a Lovagok útján, illetve a Rakodó felé is le lehetett menni.

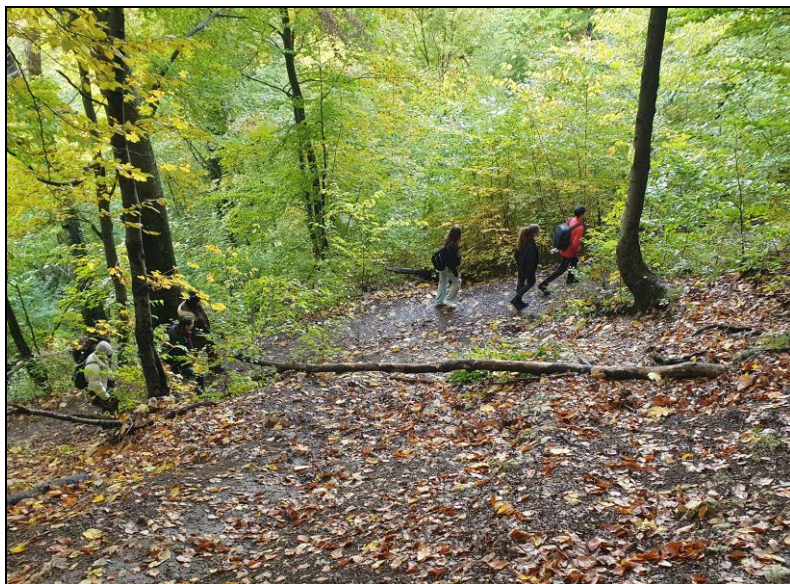
A feladatokból és az előadásokból sokat lehetett tanulni az Árpád-szoborról, a teljesítménytúra, a természetjárás pedig friss energiákkal töltött fel.

A résztvevőket csokoládékkal, EKE-kiadványokkal, díszoklevéllel díjaztuk, jutalmaztuk.

A gulyásleves az egykori teljesítménytúrák nagy üstben főzött gulyásaira emlékeztetett.

Köszönjük a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatását!

Köszönjük az EKE Brassónak, hogy a járvány ellenére, de a szabályok betartásával sikeresen megszervezte ezt a teljesítménytúrát, is így a magyar millennium 125 éves évfordulója nem múlt el elfeledetten! ■

Hazafele a Cenkről

Az ENCIÁN szótára

Helynevek a Rencén

Brădet: *Ósánc*

Cernatu: *Csernátfalu*

Chirușca: *Csiroska, Ciruska*

Ciuclon, Țâlna: *Csuklyon*

Clăbucetul Mare: *Nagy-Kelebucs*

Clăbucetul Mic: *Kis-Kelebucs*

Cracul de jos: *Hideg-völgy alsó ága, Alsó-Hideg-völgy*

Cracul de sus: *Hideg-völgy felső ága, Felső-Hideg-völgy*

Culmea Baer: *Bejér-bérc*

Culmea Bornașului: *Bornás-bérc*

Culmea Ștereu: *Estere*

Dealul Plopiș: *Cigány-kő*

Doftana¹⁶, Doftana: *Ardeleană: Döjtöne, Hideg-völgy*

Gârcinul Mic: *Kis Garcsin*

Izvorul Doftanei: *Predeluc-völgy*

Lacul de Acumulare Târlungu: *Tatrangi vízgyűjtő-tó*

Lacul Găvan: *Geván-tó, Rence-tó*

¹⁶ A román névadáskor nem vették figyelembe a vízválasztót. Azt hitték, hogy a Kárpátok főgerincéről délre és északra lefolyó két patak ugyanaz, így lett mindkettő román neve a Doftana.

Muntele Dosul Pielii: *Dószu Pjéli-havas*
Muntele Dracului: *Ördög-bérc*
Muntele Găvanu: *Tótpál-havas, Tóthpál-havas*
Muntele Paltinului: *Páltin-havas*
Munții Grohotișu: *Grohotisz-hegység, Hideg-völgy-hegyek*
Pârăul Chișag: *Kis-ág*
Pârăul Gârcin: *Garcsin-patak, Garcsin völgye*
Pârăul Mușatil: *Mozsár pataka*
Pârăul Rece de Jos: *Alsó-Hideg-völgy*
Pârăul Rece de Sus: *Felső-Hideg-völgy*
Pasul Predeluș: *Predeluc-hágó, Predelec-tető*
Piciorul Predeluș: *Szén István éle*
Piscul Rece: *Hideg-völgy-havas*
Plaiul lui Nan: *Nán-paláj*
Poiana Gârcinului: *Garcsin mezeje*
Poiana Tâului: *Tó-mező*
Râul Târlung: *Tatrang vize*
Rențea: *Rence*
Săcele: *Négyfalu*
Satulung: *Hosszúfalu*
Satulung-Suseni: *Hosszúfalu-Felszeg, Fűrészmező*
Subobrej: *Epres alja*
Tăieturica: *Medvés*
Valea Dreasă: *Guasz-völgy*
Valea Mărcinilor: *Tüskés-völgy*
Valea Paltinului: *Szén István völgye*
Valea Tare: *Erős-árok*
Valea Ursului: *Medvés-völgy*
Vârful Ascuțit, Highiș: *Hegyes-hegy*
Vârful Găvan: *Tóthpál-tető*
Vârful Paltinu: *Páltin-tető*
Vârful Rențea: *Rence-tető*
Vârful Țâlfa: *Csuklyon*
Vârful Tigăilor: *Tigáj-havas*
Zănoğuța: *Cimbor-bérc*

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

A 32-es határvadászok emléktúrája

1999-ben az Erdélyi Szépmíves Céh felkérésére vitéz Sebő Ödön, a Magyar Királyi Honvédség határvadász főhadnagya megírta *A halálra ítélt zászlóalj* című visszaemlékezését, amelyben a gyimesi harcok, a Gyimesi-szorosból való kitörés történetét vázolja fel, bemutatja a rábízott katonák továbbvezetését Székelyföldön, majd Felvidéken át egészen Németországig, az amerikai fogságig.

Szintén 1999-ben jött létre Nyíregyházán a Kelet-magyarországi Speciális Mentő Egyesület, abból a célból, hogy elsősorban Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyében segítse a katasztrófavédelmi munkát. Felkérésre külföldön is segítséget nyújtanak, illetve 2008 óta részt vesznek a csíksomlyói búcsú egészségügyi biztosításában is.

A Kelet-magyarországi Speciális Mentő Egyesület javaslatára, a Hargita Megyei Mentőszolgálat alkalmazottait felvonultató ProAmb Egyesület, illetve a Salvamont Hargita Megyei Hegyimentő Szolgálat és a Serv-Mont-Har Egyesület együttműködésével 2010-ben hozták létre azt a mintegy 25 km-es túraútvonalat, amelynek nyomvonala meg egyezik a Sebő Ödön által leírt kitörés útvonalával. Dr. Péter Szilárd, a Hargita Megyei Mentőszolgálat igazgatója ekkor elmondta, hogy ezen túl minden évben megszervezik az emléktúrát, amelynek tanösvény jellegét szeretnék biztosítani. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy az

út mellett olyan táblákat fognak elhelyezni, amelyek révén a turista információkat szerezhethet a térségben történt eseményekről, az ott szolgált katonák felszereléséről, illetve az alkalmazott hadi taktikákról.

2010. augusztus 15-én az útvonalat kijelölték, fehér alapon sárga kereszt turistajelzést használva.

Az első emléktúrára a gyülekező 2010. augusztus 29-én reggel 8 órakor volt a gyimesközéploki Csángó panziónál.

*

A 9. EKE-bakancs: Barangolások erdélyi hadszíntereken – A 32-es határ vadászok emléktúrája nemcsak az emléktúra történetét, Sebő Ödön eredeti beszámolóját tartalmazza, hanem az emléktúra leírását, az akkori és a mostani térképeket is.

Túraleírás, történelemkönyv néhány lapja és magyarságtudat-erősítő kiadvány, melyet kezében tart az olvasó. Nem szokványos EKE-bakancs, hanem olyanfajta, amelyekkel mi is megjárhatjuk a hadak útját, hogy sose felejtsük el, mit éltek meg szüleink, nagyszüleink.

A kötet szerzője: dr. Kovács Lehel István. ■

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL

Következő lapszámunk tematikája a

A Grohotisz-hegység

Kérjük, hogy természetfotóikat, írásaikat küldjék
el szerkesztőségünk címére
2021. október 31-ig.

Köszönjük!

Impresszum

Főszerkesztő: **dr. Kovács Lehel István**
Grafikai szerkesztő: **Tomos Tünde**
Felelős kiadó: **Ambrus Attila**
Olvasó szerkesztő: **Székely Gyöngyi**
Kiadja az Editor BL 49 Kft.
Brassó, General Eremia Grigorescu utca 16.
Tel./fax: 0371 358 206
brassoencian@gmail.com
ISSN 2284-7030